

Anna Riera i Georgina Fernàndez

L'Anna és pintora, i la Georgina mestre i il·lustradora

«Al sistema, no li interessa gens la gent lliurepensadora, ni tampoc la creadora»

4
 Anna Riera i georgina
 Fernàndez
 «Els nens són creadors
 de per si. Tots naixem
 creadors»

11
 L'Editorial

12
 És important, per
 als ateneus, tenir
 un projecte a llarg
 termini?

14
 Com l'ateneu ajuda
 a desenvolupar l'art
 de les persones?

16
 «Women» al Reial
 Cercle Artístic /
 Exposició «Mirant el
 Futur. 150 anys de
 la Unió ESCaulenca

18
 Sebastià Auleda:
 «A vegades, les
 desavinences ben
 plantejades poden
 ser positives»

20
 La importància
 de l'escriptura als
 ateneus

PUBLICACIÓ SEMESTRAL

EDITA: Federació d'Ateneus de Catalunya
 COORDINACIÓ: Oriol Jordan
 REDACCIÓ I CONTINGUT: Oriol Jordan i
 Nil Cervera, amb la col·laboració de les
 Delegacions Territorials de Barcelona Ciutat,
 Ponent, Tarragona i Girona
 FOTOGRAFIES: Arxiu FAC i VVAA.

FOTOGRAFIA DE PORTADA: Toni Galitó
 DISSENY: l'Apòstrof, sccl
 MAQUETACIÓ: Sílvia Vallverdú (vallverducomunicacio2@yahoo.es)
 CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA: Contextual Serveis Lingüístics
 IMPRESSIÓ: Repropap SL
 DIPÒSIT LEGAL: B- 46681-2009

Si voleu rebre la revista *Ateneus* adreceu-vos a:
 Federació d'Ateneus de Catalunya
 Tel. 93 268 81 30
 ateneus@ateneus.cat
 Plaça Víctor Balaguer, 5, 1r, 08003 Barcelona

Instruïu-vos i sereu lliures

24

Instruï-vos i sereu lliures

26

Gràcia i els seus ateneus

32

«Quan crees art, hi ha moments que et connectes amb l'essència de l'home»

38

Els ateneus, els primers aliats de la cultura a Catalunya

42

Ramon Sicart:
«Dir que la 'cultura és segura' no és un eslògan sinó un fet»

46

Post-its

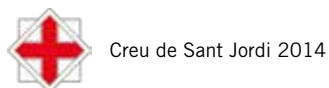

Si la cultura et toca, ara et toca a tu.

48

Carme Solé Vendrell:
«La meva relació amb els ateneus ha afectat la manera d'idear l'art que creó»

Entitat d'utilitat pública segons la resolució JUS/675/2013.

La Federació d'Ateneus de Catalunya agraeix a la Societat l'Amistat de Cadaqués, el Cercle de Belles Arts, el Reial Cercle Artístic i la Unió Escaulenca la seva col·laboració. Al Xavier Esterrri, la Irene Caamaño i la Núria Font, tècnics de delegació. Al Sebastià Auleda, el Ramon Sicart, la Carme Solé, en Joan Casellas, la Divina Drudis i en Ramon Mir per haver-nos concedit part del seu temps per completar les entrevistes. A la Valèria Gaillard i al Josep Maria Contel, pels seus excel·lents guiatges en el recorregut per la història dels ateneus, des dels seus respectius prismes. I, finalment, tres agraïments molt especials: a l'Anna Riera i la Georgina Fernández, per atendre la Revista Ateneus i oferir-nos una excel·lent entrevista de portada que ens hauria de fer reflexionar sobre el model de societat que volem. I a la Neus Moran, novament, per una il·lustració excelsa que ens recorda d'on venim i què som.

Anna Riera i Georgina Fernàndez,
L'Anna és pintora, i la Georgina mestra i il·lustradora

«Els nens són creadors de per si. Tots naixem creadors»

L'Anna Riera, des del seu Obrador de la Riera, i la Georgina Fernàndez, des de l'escola reglada, són dues artistes fermes defensores de l'escola lliure i de totes les potencialitats que aquesta pot desenvolupar en els infants, des de les primeres edats. La revista *Ateneus* dedica l'entrevista principal d'aquest número a descobrir com poden participar els ateneus en aquest procés d'alliberament educatiu, amb una conversa divertida, reivindicativa i molt enriquidora, que condueix a moltes reflexions.

Defenseu un model d'ensenyament que beu de l'escola lliure.

Anna Riera: Sí, que hi ha escoles que comencen a incorporar el concepte d'escola-taller. En una reunió amb empresaris de Badalona, aquests es queixaven de les poques aptituds manuals dels seus treballadors més joves, que els les havien d'ensenyar a les fàbriques i als negocis. No s'havien adonat que feia dècades que retallaven totes les activitats manuals a les escoles. Els joves arriben als 18 anys sense aquestes aptituds.

I aquest és un problema que ve adquirit des de les edats més primerenques?

Georgina Fernández: No hi ha interès per potenciar la creativitat que ja tenim. Els nens són creadors de per si. Tots naixem creadors. Si tu a un nen de primària o de cicle inicial, que són petits, només li fas pintar mandales, li marques que els gats són grisos i que no són verds...

AR: O escriure. Tota activitat a les escoles es redueix a agafar un llapis, des d'una posició horitzontal, o sigui, asseguts.

GF: Exacte, i això fa que la creativitat i la possibilitat de veure el món d'una altra manera es redueixi. Hi ha molts nens que em diuen: «És que no sé dibuixar». No poden dir-me això, tothom sap dibuixar, el que passa és que t'han fet creure que això no és el teu, que tu ets bo sumant dos i dos.

AR: T'obliguen tant a escriure i escriure, i a fer números i números, que la mà s'avorreix; el gest es cansa. Hi ha nanos que, de manera natural, a les seves estones lliures, a casa per exemple, dibuixen.

Jo ho feia de petit!

AR: I què passava quan arribaves cansat de fer esquemes, dossiers i d'acolorir fitxes? No dibuixaves, perquè aquell plaer de moure la mà i abstrure la ment, ja havia desaparegut. I el que fa l'escolarització és castrar absolutament el traçat lliure, i això afecta la creativitat, com deia la Georgina, però també la psicomotricitat. Un també pot moure tot el cos a l'hora de pintar un quadre gran. Fent-ho, t'adones que conquereixes tot l'espai amb el cos en moviment.

«T'obliguen tant a escriure i escriure, i a fer números i números, que la mà s'avorreix; el gest es cansa»

Per què no funciona així l'escola?

AR: Jo crec que és un cargol, venim d'un temps en el qual el currículum escolar s'ha centrat en la cosa conceptual i acadèmica. Ara hi ha les proves aquestes de competències bàsiques.

GF: Exacte: les mates, la literatura. I el model es repeteix sempre a totes les edats. Tu vas a una escola, i per molt que la intenció de l'equip docent sigui tenir espais de lliure circulació, ambients i creació, al final, la conclusió acaba essent que: «Ja, però, és que després aniran a primer d'ESO», i han de saber això i allò, perquè si no, X. És un procés que de dalt a baix s'ho menja tot.

AR: Podem dir-ho clar, es tracta d'un model absolutament mesquí preparat per uns polítics que volen un model de societat concret. El dia que fem aquesta presa de poder com a societat, podrem canviar-ho.

GF: El que està clar és que al sistema de societat que tenim, tant econòmic com polític, no li interessa gens la gent lliurepensadora, ni gent creadora.

AR: Ni hàbil!

Però després volem ser capdavanters en totes les disciplines, inclosa l'artística.

GF: Però no s'inverteix en això. En sabem molt de parlar, però després mirem els països nòrdics i els models i projectes que fan, i penses, home estem molt lluny. Arribar a aquests estàndards requereix una inversió que no es fa. A l'àmbit polític és com una pantomima, perquè no som capaços d'arribar-hi.

AR: Jo, a més, ho trobo hipòcrita, perquè en la via paral·lela de concertada-privada, sí que es treballa. Ara mateix ja hi ha la primera generació d'escola lliure que ha arribat a la universitat.

GF: I està demostrat que són persones excel·lents, amb unes potencialitats increïbles, en línies generals.

AR: Evidentment, però, és més car. I generem una societat paral·lela.

«Es tracta d'un model absolutament mesquí preparat per uns polítics que volen un model de societat concret. El dia que fem aquesta presa de poder com a societat, podrem canviar-ho»

Parlem més de model, que de capacitats dels infants.

GF: Els infants, tots, tenen les mateixes capacitats, unes o altres. Tots en tenen.

AR: A l'Obrador, jo he acabat aplicant el model de taller lliure. I respectant al màxim cada personalitat. Quan jo dic que soc una eina més, és perquè si un nen de quatre anys vol fer servir la serra elèctrica, jo li explico com fer-la servir, perquè la tinc adaptada.

GF: Però és que això passa a les escoles nòrdiques, allà tenen tallers i serres i eines i màquines, i les fan servir a l'escola pública.

Aquí t'has d'esperar a l'ESO per fer tecnologia i veure un cúter o un tornavís.

[Riures] **AR:** Sí, i què millor que donar confiança al nano perquè l'autoestima funcioni? I fent servir aquesta màxima, ho apliquem a tot; des de la serra, que és el cas més exagerat, a cosir, o tacar perquè li ve de gust. A mi no m'ha d'importar perquè fa una taca, li ha d'importar a la persona que ho ha fet. Posar a judici com fem tot, que és el que fem com a societat, dir a tothom el que ha de fer... tu no tens per què dir-me el que he de fer. Massa control.

GF: Jo al final he optat per entrar al món de l'escola reglada, però sí que és cert que lligant-ho amb el tema dels ateneus, una manera de poder portar tot això és fent el teu propi espai. L'Anna ha lluitat per fer el seu Obrador, però al final ho està portant a El Círcol quan ho demana, les entitats, les escoles...

I com funciona aquest engranatge?

AR: L'engrenatge, quan funciona, és quan cada vegada hi creu més gent que pensa igual i fem xarxa. El sistema ens frena. Però cada vegada més, hi ha un gruix de gent, com la Georgina mateix, que treballa dins del sistema i està entenenent que és molt millor aquest altre model, que respecta l'essència de la persona que està creixent i a la qual ningú li ha de dir què ha de ser. Per ser feliç només has de fer el que t'agrada. I això es tradueix a la feina: qualsevol persona feliç produeix molt més. Això hauria d'interessar als governs.

GF: El que passa és que es desvincula el que és l'ofici o la professió i el que és guanyar-te la vida amb el que a tu t'agrada. S'ha desvinculat totalment. Per exemple, tu vas a l'escola i les matemàtiques et costen, però t'encanta dibuixar. L'extraescolar a què t'apuntaran serà la de matemàtiques, perquè has de reforçar-les perquè has d'arribar no sé on.

És possible crear un oasi de «llibertat» com el que plantegeu en un ateneu com ara El Círcol?

AR: Com a societat, els nens han perdut l'espai públic al carrer, si no estan acompanyats del seu adult de referència. Això vol dir que només poden gaudir del carrer quan van d'un lloc a l'altre, o els caps de setmana si els pares volen anar al parc o la platja. Però la llibertat en aquests espais queda molt restringida. Si aconseguim que els ateneus, que no són públics, però si col·lectius o col·lectivitzats, es poguessin emprar com aquesta plaça o aquest jardí, seria un gran pas. Les biblioteques, més enllà de les activitats, fan aquesta funció de punt de trobada, i estar-s'hi una estona amena, encara que no s'hi pugui xerrar gaire. Aquesta és una funció bàsica que podrien absorbir

«Què millor que donar confiança al nano perquè l'autoestima funcioni?»

molts ateneus. En el seu origen ja eren centres on la gent es podia reunir, créixer i intercanviar. L'art és un bon esquer.

GF: A l'àmbit plàstic, l'art, no és una temàtica massa estesa al món dels ateneus. Música, cant, teatre pots ser és més freqüent trobar-ne. Sempre coses una mica més corporals, suposo que també perquè l'espai es centra en les arts escèniques.

AR: En l'àmbit català, l'artesia sempre s'ha vinculat a l'ofici industrial, i això ha impregnat molts ateneus, que són llocs espectaculars. Potser sí que eren monuments a l'expressió estètica del país. No s'ha optat per aquest vessant, perquè aquesta expressió estètica sempre s'ha menystingut, o només ha comptat per als més rics, que són els que s'ho han pogut pagar.

I quin paper té la tecnologia en tot aquest procés? Ara els nens neixen amb una tauleta tàctil sota el braç.

GF: Aquest és un aspecte a què donava voltes quan parlàvem abans. Què feia un nen quan arribava a

casa, cansat d'escriure i pintar, i no hi havia ni tauletes tàctils ni pantalles? Aleshores, moltes vegades construïa torres amb el Lego, s'inventava historietes amb els ninos... En el fons, tot i que no pintaven ni feien manualitats, creaven. Creaven situacions, edificis, projectaven mons... Ara, el problema és que l'ordinador ha transformat aquests creadors en consumidors. I això no impedeix que, pel que fa a l'art, podem trobar-hi moltes coses positives. Però sí que és veritat que a casa es fa servir el recurs d'entretenir el nen amb la tauleta tàctil, quan estem cansats per estar amb ell. Això és consumisme pur, i aquesta és la societat que estem creant. Seguir ordres és zero creatiu.

AR: Jo voldria recalcar que amb la pandèmia, els temes de conversa dels nens que venen a l'Obrador ha canviat totalment. Tots parlen, d'entrada, de jocs d'ordinador, quan abans la conversa no girava al voltant d'això. Ara, val a dir que això té una autoregulació natural, que és que «Etic fins al monyo de jugar, o de la pantalla. La deixo i me'n vaig a fer una altra cosa». És l'autocontrol.

«Fa molts anys, quan les fàbriques eren les protagonistes, els valors de la cooperació entre persones i famílies estaven a l'alça. Tot això es pot recuperar des dels ateneus»

I la importància de la interacció entre nens, com a factor de socialització, suposo.

AR: Jo n'estic segura que ara mateix, a l'escola, els nens avorreixen i molt les classes en línia, i les odien.

Jo estic segura que ara mateix, a l'escola, els nens s'avorreixen; i molt més a les classes en línia, les odien.

GF: Certament, no els agraden massa, no. És zero personal.

AR: És que és una qüestió d'estímul: en una classe poden passar moltes coses, començant pel mosquit que sobrevola l'aula fins a qualsevol altre detall.

GF: I que, depèn del professor, es poden comentar moltes coses. Sí que és cert que, en una classe presencial, a banda del tema que pugui tocar, passen mil històries. La pantalla és «el tema». Què toca avui? L'arrel quadrada, doncs això, i només això. Et perds molts estímuls.

Què estimula els nens a practicar l'art?

GF: Que s'atreveixin, que hi puguin accedir. Un dels inconvenients principals és l'accés a poder pintar: provar i deixar, res de pinta dintre d'aquest marge i no et surtis. Al final es tracta de tenir l'opció de practicar-ho, i molts cops ens pensem també que la donem i no és així. Imprimir un dibuix d'internet i donar-li al nen perquè el pinti, això no és incentivar l'art.

AR: Jo penso que tot va lligat amb les emocions. Totes les coses que inclouen vivències emocionals que siguin positives són estímuls per a la teva vida present i futura.

GF: I ara ja fa una bona temporada que no tenim estímuls positius! [riu]. Ara fa dos anys del projecte Dibuixem Badalona. Allò va començar amb una crisi meva existencial, per la qual volia sortir a dibuixar. Vaig fer una crida a Facebook preguntant: «Vull sortir a dibuixar, algú vol venir?», i a veure què passava. Avui, el grup de gent que n'ha resultat d'aquella primera crida es troba cada cap de setmana i viatgen per tot arreu. És molt semblant als *Urban Sketchers*. Durant el confinament han anat fent un munt de reptes, i hi ha gent de totes les edats, des de petits fins a grans.

I això com ho traduïm al món escolar?

GF: És complicat trobar un projecte que tingui continuïtat: tot està canviant, però et trobes, en entrar en una escola a tu i a tot un claustre de professors que fa vint anys que hi treballen, més un percentatge de professors que són substituïts. A l'escola on estic jo, ara tornen a apostar per les caixes d'aprenentatge i els ambients, fent referència a l'escola lliure dins l'escola reglamentària. Però ara, amb la pandèmia, el projecte que girava al voltant de compartir, ha mort. Amb professors confinats i de baixa, és molt difícil tirar-ho endavant, i hi ha molta preocupació, perquè els nous que entren estan vivint un model d'escola que no respon a això. Què passarà quan tornem a la normalitat?

AR: Ara seria un moment òptim perquè les famílies agafessin el protagonisme que han de tenir també en l'educació.

GF: I apostar pels ateneus, i pels espais!

«Fer servir el recurs d'entretenir el nen amb la tauleta tàctil quan estem massa cansats per estar per ell, és consumisme pur i aquesta és la societat que estem creant. Seguir ordres és zero creatiu»

«En les assemblees es veu molt clar quan algú diu: 'Teniu tres mesos per proposar idees!' Quantes vegades no ens hem trobat que la resposta ha estat pràcticament nul·la?»

Què proposeu?

AR: Fa molts anys, quan les fàbriques eren les protagonistes, els valors de la cooperació entre persones i famílies estaven a l'alça. Tot això es pot recuperar des dels ateneus. Penso que s'han anat especialitzant en altres tipus d'activitats que ja ofereixen altres espais, i podrien obrir la porta a la gent de fora.

GF: Fer un concurs d'idees, fins i tot. Oferir l'espai.

AR: Exactament, que la gent de fora proposi coses, que només es poden fer en aquests entorns dels ateneus. Algunes activitats com les que s'organitzen, de ballet o dansa, per posar un exemple, ja es poden fer en altres indrets també. Que no vol dir que es renunciï, a això. La riquesa està al carrer, només cal obrir la porta.

GF: Jo també observo que dins de la mateixa entitat hi ha molta gent que és consumidora i molta que és motor. Els que són el motor són molts menys que els consumidors, i moltes vegades això crema. Sempre tiren els mateixos. En les assemblees es veu molt clar quan algú diu: «Teniu tres mesos per proposar idees!» Quantes vegades no ens hem trobat que la resposta ha estat pràcticament nul·la?

Aquí tenim un problema, que també es veu en altres tipus d'entitats, partits, sindicats...

AR: Potser el problema és que esperen que la resposta surti de la mateixa entitat, s'ha d'obrir a la gent de fora: jo soc una entitat, ofereixo un local i ho dic a tothom!

GF: Hi estic d'acord, però molta de la gent que consumeix el producte de l'entitat és molt passiva. Des del motor sempre s'espera que la gent tiri, i això està mal fet, perquè no pots esperar res dels altres, tu estàs al motor perquè et ve de gust; això és una entitat i tothom hi és voluntàriament. Si tu estàs a un esplai, el tires endavant perquè vols, no perquè un altre t'aplaudeixi. Això és evident, però sí que és cert que moltes vegades, en juntes o equips directius, falla que potser, com diu l'Anna, no sabem anar-ho a buscar a fora i el que passa és que no apareixen propostes per una altra banda, i és quan et cremes i ho deixes. I així entra un equip directiu nou i la roda torna a girar. Molta gent pensa que innova i en realitat estem fent sempre el mateix.

Per què passa això?

AR: Les persones tendeixen a la comoditat, al que ja coneixem. Amb els temps que corren, jo ja m'he acostumat a reinventar-me, però de vegades m'imagino que qui no ho està ho deu estar passant molt malament. Ara arribarà Nadal, i estarà ple de famílies que no tindran recursos per celebrar-lo. Això serà una depressió col·lectiva. Igual algú altre el que farà serà fer regals fabricats a casa. Al final formem part d'aquesta societat, i jo desitjo molt que a partir d'ara, els ateneus siguin aventurers i explorin noves opcions, formes i públics en aquest sentit. Fa dos segles, hi havia la dicotomia en el món de l'art entre l'acadèmia i els *refusés*, que eren els inconformistes. L'acadèmia va poder fer el salt al segle xx, i l'art va ser una de les tendències, gràcies als segons: els impressionistes, els avantguardistes... que van fer el salt de l'acadèmia a aquestes noves opcions.

GF: No hi ha una altra; o això, o seguir en el cercle.

AR: De vegades, introduir un element disruptor, que no tingui coneixements sobre allò o allò altre, fa aflorar noves idees i noves maneres de veure les coses.

Ateneus, refugi d'artistes

Al llarg de dos segles d'història, els ateneus han estat no només un espai associatiu, de trobada i de conversa, també han estat refugi d'artistes, on poder exposar, explicar i, fins i tot, ensenyar els seus coneixements.

Però, què és el que entenem per art? La pintura, l'escultura, l'arquitectura...?

Molts dels edificis dels ateneus de Catalunya són, per ells mateixos, obres d'art. El més reconegut pot ser l'Ateneu Barcelonès, però hi ha altres, com el Centre de Lectura de Reus amb la seva biblioteca o el Teatre Bartrina, el Casino Menestral Figuerenc —d'estil modernista—, l'edifici racionalista de l'arquitecte Enric Vilanova del Comú de Particulars de la Pobla de Segur, i tants i tants exemples de veritables obres d'art i referents arquitectònics de l'època, que no només s'han sabut mantenir, sinó que s'han adaptat a les noves necessitats per seguir sent funcionals, segurs i, sobretot, actius. D'altres, el destí els ha donat singulars i excepcionals companys de viatge, com la Societat L'Amistat de Cadaqués, amb Salvador Dalí, o la Societat Cultural Sant Jaume i el dibuixant Lluís Juste de Nin. I si obrim el ventall a les arts escèniques, el llistat es fa molt més llarg, Casino Prado de Sitges i La Cubana, Lluís Homar amb Lluïsos d'Horta...

Se'ns fa difícil definir l'art, però també se'ns fa difícil pensar una societat sense la possibilitat de participar, accedir i gaudir de l'art. Cal apropar-lo i que, des de ben petits, de la mateixa manera que ens anem forjant la personalitat i adquirim coneixements, cal que també anem descobrint i tastant totes les possibilitats que ens ofereix l'art. Una societat més sensible de ben segur que serà una societat més feliç i millor.

És evident que hi ha tantes maneres de fer i viure l'art com persones i és evident que, moltes vegades sense saber-ho, necessitem percebre aquestes sensacions. Del plaer visual que té mirar un quadre o un paisatge en silenci; aquella cançó que en escoltar-la ens fa volar la imaginació; una poesia que ens fa eriçar la pell; veure una pel·lícula que ens fa riure, plorar o tremolar.

A la fi tot són sensacions, emocions, plaers... Això és el que entenem per art?

Pep Morella
President de la Federació d'Ateneus de Catalunya

Marc Martin

Dinamitzador cultural de la FAC

És important, per als ateneus, tenir un projecte a llarg termini?

Realment es fa difícil entendre els ateneus sense la seva petjada i contribució al teixit comunitari, social i cultural de l'entorn on aquests estan ubicats. Aquesta aportació no seria possible sense un projecte pensat i estructurat per tenir continuïtat i perdurar en el temps.

Si bé el «consum cultural esporàdic» o els «bolets» poden servir, a vegades, per donar a conèixer l'entitat i arribar puntualment a un públic que no és assidu, les activitats i dinàmiques que es mantenen i perduren en el temps són les que fidelitzen els socis.

D'aquesta fidelització en neix el compromís amb l'entitat. I com bé sabreu, aquest compromís altruista dels socis/es és indispensable, ja que sense ell, les entitats no poden tenir una bona salut i, per tant, un bon funcionament i bones perspectives de futur.

Aquest vincle dels socis/es amb l'entitat es rega, i creix quan la gent hi té un sentiment de pertinença.

Aquest sentiment de pertinença es va cuinant a poc a poc, i a foc lent, mitjançant el benestar i les aportacions que produeixen en els socis les interaccions i els usos que tenen amb l'entitat i amb aquells que en formen part.

A la vegada, i dins de tot aquest procés de vinculació i pertinença, també hi juguen

un paper important els valors que des de l'entitat es potenciïn i que, per tant, el públic acabi relacionant amb aquesta.

Vista la importància de tenir un projecte orientat a la continuïtat i amb vista al futur, podríem parlar una mica del projecte en si.

A l'hora de definir aquest projecte, serà bàsic que abans es realitzi una bona diagnosi o estudi inicial que posi de manifest les mancances i potencialitats de l'entitat. Només tenint clara la situació actual, així com aquells punts forts i febles de l'entitat es podrà consensuar i definir aquest projecte a llarg termini.

Un cop feta la radiografia, el següent pas serà el d'establir i definir uns objectius realistes a assolir per l'entitat. Seria aconsellable que els objectius tinguin un grau de concreció important, i que l'entitat tingui clar el motiu pel qual considera important prioritzar aquests objectius.

Quan l'entitat ja ha clarificat cap a on vol anar, necessitarà concretar com arribar-hi. Serà el moment, doncs, d'establir les línies estratègiques que ajudin a arribar als objectius marcats.

Aquestes línies estratègiques han de ser clares, tot concretant les accions i els passos a dur a terme. També és molt aconsellable que incloguin els terminis de temps aproximats per realitzar-les.

Les línies estratègiques establertes permetran que l'entitat tingui un rumb clar, caminant cap a uns objectius definits i consensuats.

Un altre aspecte important que mai s'ha d'oblidar, i més quan parlem de projectes a llarg termini, seria la revisió i avaluació d'aquests.

Com bé sabreu, i més amb els temps que corren, les circumstàncies, dinàmiques i situacions són canviants, i per tant pot haver-hi elements que, inicialment, no estiguessin previstos i que facin que calgui revisar o modificar les línies estratègiques a seguir, o fins i tot els objectius.

S'aconsella que les entitats facin valoracions periòdiques per avaluar si el projecte s'encamina cap als objectius marcats, i si les línies estratègiques s'estan duent a terme satisfactòriament, o si, al contrari, cal introduir-hi canvis.

Així doncs, i responent finalment a la pregunta plantejada: sens dubte, i pels motius exposats (i més), crec que és fonamental que els ateneus comptin amb un projecte pensat a llarg termini.

publicitat

IMPREMTA DIGITAL BARCELONA

MATERIAL D'OFICINA I PAPERERIA

NATURE LINE

WHEAT STRAW PLA RPET BAMBOO FIBRE
BAMBOO WOODEN COTTON COTTON

**PREUS ESPECIALS
PER SOCIS FAC**

Fotocòpies, impressió digital, pòsters, lones, plànols, vinil de tall, enquadernacions, laminats, encapsulats, escàners, òfset, serigrafia.

Material d'oficina i papereria amb servei a domicili, empresa i particular.

Personalitzem articles amb la teva marca o logo. Catàleg amb més de 3500 referències, a molt bon preu.

Nous productes de protecció i higiene: mascaretes, hidrogels, mampares, desinfectants...

Torrent de l'Olla 193 · 08012 Barcelona · Tel. 934 155 585 · WhatsApp 675 591 541 · consdecor@consdecor.com · www.consdecor.com

Com l'ateneu ajuda a desenvolupar l'art de les persones?

EL CERCLE DE BELLES ARTS DE LLEIDA, CBA

Miquel-Àngel Soriano-Montagut i Marcos. Vocal de Junta. Cercle de Belles Arts de Lleida. Novembre de 2020

El desenvolupament artístic i conseqüentment humanístic de les persones ha estat sempre la nostra prioritat i tradició, en la nostra activitat, tant de la gent del CBA com llurs juntes, i així volem continuar; primer les persones i la seva formació com a ciutadans cultes, i l'estima i valoració social de les activitats artístiques. Aquest conjunt d'objectius, propis d'una societat civil amb consciència de país, els concretem, si més no de manera implícita, en **dos àmbits d'activitats esgraonades**, que són:

Primer: Abasta, de manera directa, el foment de **la formació bàsica**, amb tallers de: dibuix de nu al natural, de dibuix d'ambients urbans, de pintura a l'oli i/o acrílic, d'aquarel·la, de gravat,

d'escultura, de collage, de fotografia, de poesia, i d'altres també amb atenció als infants. En resum, mantenir el prestigi i l'afició a les activitats artístiques i el seu ambient. De manera especial tenim i mantenim l'Escola d'Art del Cercle, per a totes les edats, la primera que hi va haver a Lleida, ara traslladada a l'emplaçament inicial, a la mateixa seu de l'entitat.

Segon: Abasta, de manera general, l'esforç per mantenir la nostra **presència pública activa** en la **defensa** de la cultura i del **patrimoni cultural i artístic**, especialment el de Ponent (La Seu Vella i altres), incloent-hi a més a més fer concerts de música i foment del paisatge tant urbà com també l'agrari (l'aflorament dels fruiters i altres).

Abasta també, i de manera especial, l'esforç per la **superació de l'aïllament territorial i cultural** que patim dels grans centres de debat i creació artística, com a mínim de l'àrea de Barcelona, i també dels internacionals. Ho fem, amb dificultats, amb exposicions d'escultures, pintures, gravats, dibuixos, projeccions, conferències i debats amb ponents qualificats, sempre que econòmicament puguem, sense limitacions de tendències ni procedències, i també amb assistència i foment de concursos de pintura a diverses poblacions de Ponent, o bé directament amb muntatges de concursos, un d'ells és el Premi Internacional de Pintura de Lleida, que fem cada any amb suport de les institucions locals, i que és el més important que es fa a tota l'àrea de Lleida. Tota aquesta activitat és oberta a artistes d'arreu del món.

Aquesta és, resumida, la nostra activitat per al foment del desenvolupament artístic i cultural de les persones, gairebé totes les activitats es fan a la mateixa seu de l'entitat. Necessitem ajudes econòmiques i logístiques per mantenir-les.

Exposició a la galeria del Cercle de Belles Arts

Julian Morancho.
Primer premi de pintura 2019

SOCIETAT L'AMISTAT DE CADAQUÉS

Societat, casino, foment, centre, grup coral, associació recreativa, patronat... són denominacions que convergeixen en un objectiu comú: el foment de la cultura. Dins d'ella, l'art constitueix un dels pilars en les nostres entitats.

Som molts els que oferim una possibilitat a les arts no escèniques per fer arribar aquest àmbit cultural a la societat. Cadascuna utilitza les eines de què disposa al seu abast per fer-ho. En aquest sentit, una societat amb una bona base cultural valora l'art en les seves diferents disciplines.

La història de la Societat l'Amistat de Cadaqués, com la majoria de les

entitats d'aquest país, es remunta a finals del segle XIX, quan un grup d'homes varen establir els primers estatuts d'un ateneu amb finalitats benèfiques. Des d'aleshores han passat alguns anys i els objectius, amb els canvis socials, també han evolucionat.

A la Societat l'Amistat comptem amb una trajectòria de més de 25 anys com a sala d'exposicions. Treballem per programar, divulgar i oferir en els nostres espais un ventall d'esdeveniments artístics.

Tot i que el concepte d'art és extremadament ampli, acceptem sol·licituds de totes les disciplines: pintura, escultura, fotografia, artesania,

disseny, literatura, ceràmica, vitralls... i un llarg etcètera.

Valorem la diversitat en l'art, oferint també una oportunitat a aquell artista novell. Aquest troba un espai condicionat per tal de mostrar al públic el resultat del seu treball o l'evolució d'aquest.

Entenem que no hem d'acomplir amb una finalitat econòmica, sinó que hem d'obrir una finestra a l'art que s'està creant i que serà motiu de contemplació en el futur. Defensem-lo, protegem-lo, utilitzem-lo com a eina enriquidora... fem que l'art deixi empremta en la història.

Composició de l'artista Arielle Pacaud. Exposició estiu 2019

«WOMEN» DE NATIONAL GEOGRAPHIC AL REIAL CERCLE ARTÍSTIC

El Reial Cercle Artístic de Barcelona va ser fundat l'any 1881 amb l'objectiu principal de promoure i donar suport a tota mena de manifestacions artístiques i culturals. El Cercle va mantenir un protagonisme destacat en la vida artística i social barcelonina, especialment entre els darrers anys del segle XIX i les primeres dècades del segle XX, organitzant actes socials, balls i festes populars, a més de grans exposicions individuals, col·lectives i d'homenatge a molts dels seus membres en el transcurs de la seva dilatada història. Des que, el 1888, Rius i Taulet va confiar a la institució l'organització de la secció de Belles Arts de l'Exposició Universal, el seu prestigi no ha deixat de créixer, estant pràcticament omnipresent en totes les manifestacions de naturalesa artística que poguessin celebrar-se a la ciutat, o fins i tot fora d'ella, i coordinant la participació d'artistes catalans en diferents exposicions per donar a conèixer l'art —essencialment català— fora de les seves fronteres.

Però al marge de la seva pinacoteca i dels seus valuosos arxius històrics, el Reial Cercle Artístic ha mantingut sempre estretes relacions amb galeries i institucions museístiques

de tot el món amb què s'ha mostrat disposat a col·laborar, oferint les seves sales nobles del Palau Pignatelli —seu de la institució des de 1959— per acollir les més interessants i avantguardistes propostes artístiques.

Una bona mostra d'això ha estat una de les més recents i esplèndides exposicions presentades, que, sota el suggerent títol de «WOMEN: Un segle de canvi», va mostrar al públic part del magnífic arxiu històric de la National Geographic, en una exposició amb les «dones» com a protagonistes a través de cinquanta espectaculars imatges que deixaven constància de com ha anat evolucionant el paper de la dona en el transcurs d'un segle i dins de contextos culturals tan diferents com els que mostren les fotografies: històries commovedores i inspiradores de dones que van saber desafiar els seus límits i aclarir el camí, tant per a elles com per a generacions futures. Tota una commemoració i homenatge a les grans pioneres, a cura de la fotoperiodista Marisa Flórez.

Josep Fèlix Bentz.
President

Porta de l'expo Women: ©Bataclán Ideas y Espectáculos.

Interior de la Sala: ©Antonia Jiménez / Arxiu RCAB

EXPOSICIÓ «MIRANT EL FUTUR. 150 ANYS DE LA UNIÓ ESCAULENCA»

La Unió Escaulenca, la *Societat* com la coneixem els veïns i veïnes del nostre poble, es va fundar fa 150 anys, el 1870. És la *Societat* d'un poble petit, Les Escaules, que no arriba a 100 habitants. Actualment, la formen 110 membres que estan orgullosos de formar part d'una Societat que s'ha mantingut com a entitat privada tots aquests anys.

Per celebrar l'efemèride, vam decidir fer una exposició commemorativa dels 150 anys. Ens trobàvem, en plena pandèmia, però això no ens va fer defallir. Prèviament, necessitàvem conèixer què teníem. Vam registrar, digitalitzar i catalogar-ho tot. Van ser més de 700 registres. Començàvem a mitjans d'abril i a finals de maig ja acabàvem.

Per fer l'exposició, necessitàvem tenir un comissari. Per sort, tenim com a soci l'artista Joan Casellas, que ens va fer aquesta tasca i ens va dissenyar el cartell.

El comissari explica: «Vaig quedar-me meravellat de com els meus companys i companyes de la *Societat* s'esmerçaven en restaurar uns mobles precaris provinents de l'origen de la *Societat*; la taula del secretari amb dues cadires de boga, com aquelles que Salvador Dalí va immortalitzar en les seves accions, una estanteria vítria i altres coses. Objectes que donen cos a la memòria de la Societat i complementen emocionalment els papers i fotografies del seu arxiu. La sorpresa dels mobles es va tornar en admiració vers la monumental i pacient feina d'ordenar, catalogar i desxifrar aquells documents, molts d'ells prosaics, alguns còmics i d'altres de "rancis", però tots ells "nosaltres"».

Els socis i sòcies, a banda de restaurar els mobles, van pintar i decorar la sala, van ajudar al muntatge i construcció dels panells de fusta, a penjar les fotografies i els cartells de les activitats i a fer el que calgués.

I dit i fet, el dia 4 de juliol de 2020 inauguràvem l'exposició. I cada primer diumenge de mes fem visites guiades.

Us convidem a conèixer la *Societat* i a visitar l'exposició. La tindrem oberta fins al 6 de juliol de 2021. Virtualment a <https://www.launioescaulenca.com/l-exposici%C3%B3>.

Les nostres daines, vora la Muga, aixequen la rústica cadira del temps a venir!

Sala d'exposició de La Unió Escaulenca

Sebastià Auleda:

«A vegades, les desavinences ben plantejades poden ser positives, fructíferes i ser l'ànima d'una bona companyonia i amistat»

En Sebastià Auleda és un dels socis de més antiguitat del Foment Cultural i Artístic de Sant Joan Despí. Amb ell descobrirem com ha estat l'evolució de l'entitat des de mitjans del segle passat.

Entrevista i fotos: Nil Cervera

Com va començar la seva relació amb el Foment Cultural i Artístic de Sant Joan Despí?

Ve des de molt menut. Podríem dir que des de l'escola, ja que per als que vàrem néixer immediatament finalitzada la guerra, el 39, només existia aquesta entitat per a tota mena d'activitat i participació social.

He llegit que van sortir polèmiques ideològiques dins l'entitat al voltant dels anys 70. Quines són aquestes polèmiques?

Sí. L'espai on ara hi ha el Foment era un punt de reunió i activitat social d'una bona part de la gent del poble.

És fins als volts dels setanta del segle passat que irrompen al Foment les noves corrents d'un pretès canvi social que aspira a superar l'anacronisme de l'ateneu. Hi ha uns canvis de la vida cívica i un nou ordre social. Va haver-hi bones iniciatives, d'intensa activitat, però, per les raons que sigui, no van reeixir.

Quins aspectes creu que han canviat a l'àmbit d'organització, de participació dels socis, etc. Segons vostè, hi ha algun aspecte o valor que s'hagi perdut amb el temps?

Sí. Encara que des d'una certa llunyania, he viscut

l'evolució del Foment i no ha estat massa positiva. Aquesta circumstància és responsabilitat de tots els qui, d'una manera o altra, per certa passivitat han, o hem, permès perdre el tren del canvi i el progrés social.

Seguir les noves corrents associatives o la lliure col·laboració municipal és el que calia. També hi pot influir el fet d'haver estat massa temps sense la necessitat de competir per la subsistència, en ser l'única entitat activa de la població.

Amb aquesta circumstància s'ha creat un acomodament que ha anat debilitant les activitats ancestrals del Foment, que amb els actes del, per ara frustrat, centenari, s'espera reprendre i revitalitzar. Els valors no han canviat, però les formes i la gent, sí.

Ens podria explicar alguna anècdota de la seva vida en relació amb l'ateneu?

Durant aquests cent anys hi ha hagut 29 presidències. Una d'elles, la del 2003, va ser amb eleccions entre dos candidats, amb tot l'espectacle d'una campanya política. Van empatar. Un dels aspirants, company d'escola, va fer una campanya que em va semblar inadequada per a l'ocasió i així li ho vaig fer saber.

Va ser el guanyador d'aquesta controvèrsia i d'aquí va sorgir una tradició: fa 17 anys que els dissabtes esmorzem junts a un local de Sant Joan, on solem xerrar fins a l'hora de dinar.

Una mostra que, a vegades, les desavinences ben plantejades poden ser positives, fructíferes i ser l'ànima d'una bona companyonia i amistat.

La importància de l'escriptura als ateneus

L'escriptora i professora de l'Escola d'Espectura de l'Ateneu Barcelonès, Laia Aguilar, ens guia en un viatge per la història que comença al segle XVIII amb els precursors dels ateneus i la figura destacada de Manuel Barba i Roca. A partir d'aquí resseguim el paper indispensable del moviment ateneístic en la instrucció de les arts literàries al llarg de les diverses generacions i fins ara, amb exemples com el propi de l'Escola d'Espectura de l'Ateneu Barcelonès.

Autora:
Laia Aguilar.
Espectora i professora
a l'Escola d'Espectura
de l'Ateneu Barcelonès
Fotos:
Míriam Garcia,
compaña de l'equip
de l'Escola

Des de fa segles, els ateneus han estat espais destinats a la cultura i en especial a les lletres. Si fem una mica d'història, descobrirem que el vilafranquí Manuel Barba i Roca, l'any 1790, ja va plantejar per primera vegada la necessitat de crear uns centres perquè els joves poguessin reunir-se, fer tertúlies i comentar temes relacionats amb els llibres. Se'l considera el precursor català dels ateneus. Més tard, a finals del segle XVIII i principis del XIX, es van començar a crear els primers ateneus a Europa, tot i que a Catalunya ja feia temps que s'havien establert i feien una funció cultural i de cohesió social molt important. Entre els anys 30 i 40 del segle XIX es van crear els primers ateneus; a Barcelona en forma d'ateneus i a Girona en forma de casinos. D'aquesta època és l'Ateneu Barcelonès, l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera o el Centre de Lectura de Reus. No va ser fins a finals del segle XIX que el moviment dels ateneus va arribar a tots els pobles, convertint-se en un fet diferenciador a la resta de l'Estat espanyol. No només eren espais de lletres on es podien crear debats, tertúlies, clubs de lectura, sinó que, a més, van contribuir a reduir l'analfabetisme, van oferir alternatives culturals a les classes populars i també es van esforçar a introduir la cultura europea i les noves

tendències literàries que, d'altra banda, ens haurien resultat del tot inaccessibles.

I ara som aquí, al segle XXI, amb una Catalunya que té un teixit d'ateneus i centres culturals que duen a terme una activitat literària rellevant, i més concretament en l'àmbit de l'escriptura. En aquest cas podem subratllar l'Escola d'Espectura de l'Ateneu Barcelonès, o bé el Centre de Lectura de Reus, referència també a tot Catalunya. Però hi ha també centres cívicis i casals que duen a terme activitats similars i que funcionen com a referents culturals en molts pobles i ciutats del país. Molts d'ells tenen biblioteca o sala de lectura —element indispensable— i s'hi duen a terme activitats com ara clubs de lectura, tertúlies, trobades amb escriptores i escriptors, conferències i tallers d'escriptura sobre gèneres ben diversos, com ara la poesia, la novel·la, el conte, el microrelat, el dietari o el teatre.

I atenció, perquè si parlem de tallers o de cursos d'escriptura, cal que fem referència obligatòriament

a l'Escola d'Espectura de l'Ateneu Barcelonès; la segona escola d'espectura més important al món i la primera a tot Europa. L'Escola, que té com a finalitat l'ensenyament de les arts i oficis de la paraula, ofereix cada curs més de 100 propostes en diferents formats —cursos presencials, videocursos en directe o cursos virtuals— que s'engloben en les àrees següents: escriptura, literatura i humanitats, oficis de l'edició, comunicació i narració oral i també seminaris. El claustre de professorat està format per més de 100 persones, la majoria són escriptores i escriptors o professionals de les principals editorials de Catalunya. L'Escola ofereix cada curs acadèmic classes a més de 2.000 alumnes —el curs passat van superar els 2.450—, que s'inscriuen amb la intenció d'aprendre les principals tècniques narratives o a aprofundir en un corrent literari, gènere, obra... Cursos de novel·la, de conte, de poesia, de microrelat, cursos d'edició, de crítica literària, de guió audiovisual... el ventall és prou ampli perquè cada estudiant pugui trobar el seu curs i submergir-se en les seves inquietuds literàries. Però, si parlem de l'Escola d'Espectura, hem de parlar necessàriament del seu curs *estrella*: el curs Narrativa —on s'aprenen les tècniques indispensables per crear una història: construcció de personatges, tipus

de narradors, creació d'escenes, classes de trames, conflicte narratiu, desencadenant i punts de gir, creació d'expectatives, diàlegs, temps i ritme del relat, descripcions, estils directes i indirectes...—. És el curs inicial de l'*Itinerari per a narradors* i que desemboca en dos anys més en els que l'alumnat decideix si desenvolupa un projecte de novel·la, un recull de contes o bé un llibre de memòries, de viatges, un assaig... La finalitat per part del professorat és acompanyar l'alumnat en el seu projecte personal i oferir-li les eines i les tècniques necessàries per construir una bona història. La conclusió? Cada any, aproximadament un centenar d'alumnes acaben publicant la seva obra en editorials de caire ben divers. Molts d'aquests llibres —gairebé una quarta part— són premiats en certàmens literaris i obtenen un destacat ressò i bones crítiques. Entre els i les alumnes i exalumnes de l'Escola premiats hi trobem noms tan destacats com Marta Orriols (Premi Òmnium a la Millor Novel·la de l'Any 2018 amb *Aprendre a parlar amb les plantes*); Pol Beckmann (Premi Llibreter 2019 amb *Novel·la*); Anna Monreal (Premi de Novel·la Curta Just M. Casero 2018 amb *Tristany*); o Carlota Gurt (Premi Mercè Rodoreda de Contes i Narracions 2019 amb *Cavalcarem tota la nit*), entre molts d'altres.

L'Escola, que acaba de fer 22 anys, no només ha obtingut una consolidació forta, sinó que, a més, ha augmentat el seu nombre d'alumnes durant la pandèmia. Els cursos presencials, que ha impartit sempre l'Escola a l'Ateneu Barcelonès, es van suspendre a mitjan març passat amb motiu de la situació sanitària a causa de la COVID-19. A partir d'aquí l'Escola va dur a terme una reformulació important i en menys de dues setmanes tots els cursos presencials van passar a impartir-se en videocursos en directe. Mitjançant l'aplicació Zoom, l'alumnat ha pogut seguir els cursos presencials que ofereixen els mateixos continguts i correccions per part del professorat. Aquest fet anòmal —tot i que ara ja hi estem més habituats— ha permès dissoldre les distàncies geogràfiques i possibilitar que s'inscriguin als cursos persones d'arreu. Tot i que a l'Escola sempre hi ha hagut alumnat de poblacions i països ben diversos matriculat als cursos virtuals, el nou format —videocursos en directe— ha permès que gent que viu a una gran distància, als diversos continents, pugui accedir a tota l'oferta formativa de l'Escola i gaudir dels continguts que considera realment importants: l'aprenentatge de les lletres, de l'escriptura creativa, de les humanitats... el gaudi de la cultura, en definitiva.

Com podem veure, ha plogut molt des que Manuel Barba i Roca va començar a elaborar la necessitat

de crear uns ateneus que es convertissin en centres culturals on els joves poguessin reunir-se i compartir cultura. Avui dia, aquell embrió inicial, ens sembla més necessari i important que mai. La temporada 2017-2018, la Federació d'Ateneus de Catalunya va impulsar i coordinar l'exposició «L'Ateneu és casa teva: literatura», exposició comissariada per Jordi Albaladejo i que es centra en el fet literari als ateneus, casals i orfeons. En 11 plafons es recull el patrimoni bibliotecari, les aules de formació d'escriptura, els clubs de lectura, escriptors i escriptores, i les activitats vinculades amb la literatura i els ateneus. Aquesta exposició pot ser acollida per les entitats federades.

Ara que la cultura viu penjant d'un fil, que està constantment amenaçada, ara que molta gent que s'hi dedica ha vist minvats els seus ingressos per culpa de la situació provocada per la pandèmia, ara més que mai, la cultura té tot el sentit del món. Espais com els ateneus han passat a ser uns petits oasis culturals i espais indispensables de resistència. Reductes on la gent es pot reunir, encara que sigui amb distància i mascaretes, i parlar de llibres, fer tertúlies literàries, proposar debats interessants, resulten una eina de coneixement indispensable. Són els nostres ateneus. I injecten cultura. Estimem-los i tinguem-ne cura, doncs. Estimant-los a ells estimarem els llibres.

publicitat

935750691
www.kbqfan.com
kbqfan@kbqfan.com

Demana el teu pressupost sense compromís

Missatgeria URGENT

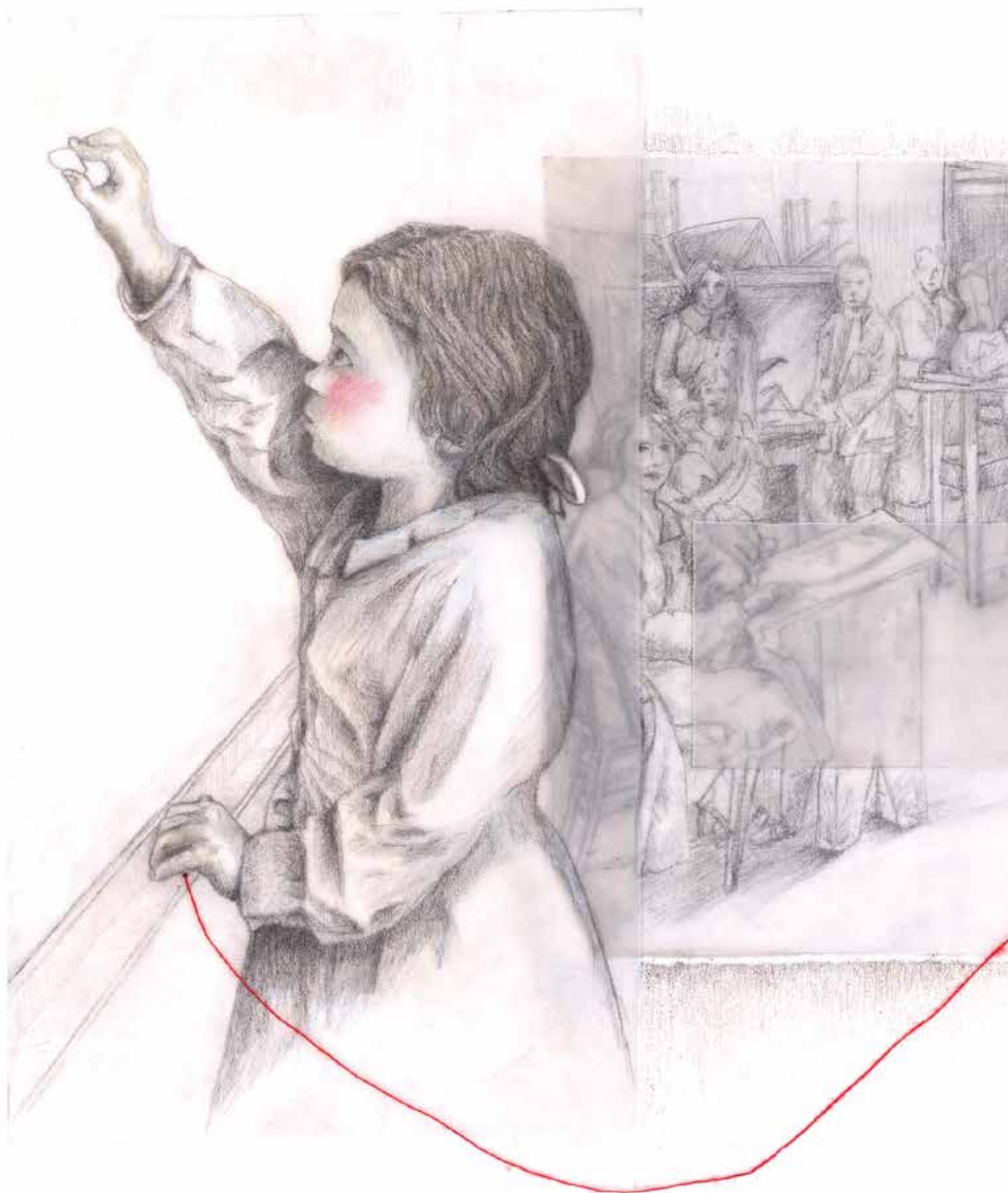
26,25 €
per entrega

Paqueteria
Documentacions
Gestions diverses

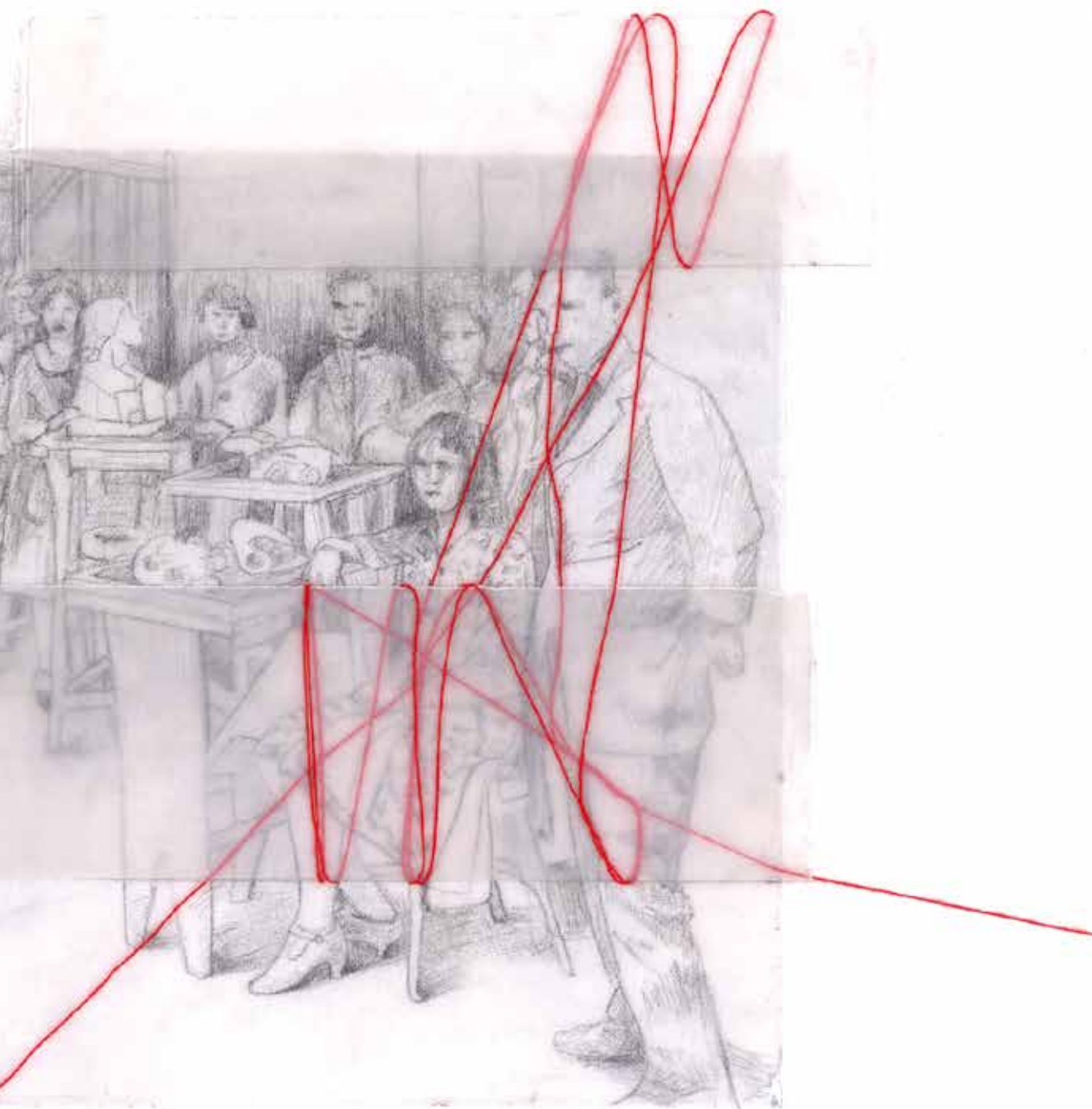
Mailings
Etiquetatges
Introducció de dades
Manipulacions diverses

Instruiu-vos i sereu lliure

es

«Instruiu-vos i sereu lliures»,
de Neus Moran Gimeno.

Tècnica mixta sobre paper (collage amb grafit,
aquarel·la i acrílic sobre paper; i fil de cotó)

Gràcia i els seus ateneus

La personalitat de la Vila de Gràcia s'explica per les accions de la seva gent al llarg dels segles. La Gràcia avui integrada a Barcelona manté l'essència de la vila independent gràcies a un teixit associatiu molt potent, que es fa evident en el cas dels ateneus, des del Casino Artesano (l'Artesà), que va ser el primer que es va fundar el 1854. Josep Maria Contel ens acompanya en aquest breu recorregut per la història del moviment associatiu d'aquest indret ple de vida.

«Gràcia ha patit i pateix una involució cultural com mai s'havia viscut i que finalment pot esquerdar el seu teixit associatiu i cultural»

En temps de pandèmia i amb poca socialització, els ateneus d'arreu del país s'han vist obligats a suspendre gran part de les seves activitats, així com a reformular-ne unes altres. En aquest paradigma, Gràcia ha patit i pateix una involució cultural com mai s'havia viscut i que finalment pot esquerdar el seu teixit associatiu i cultural.

Aquesta és una situació incòmoda tant per als associats de les diferents entitats, com per a totes aquelles persones que habitualment són consumidores dels seus continguts. Són moments difícils, però també és el moment de reflexionar sobre el paper que juguen aquestes entitats, ateneus, en el seu territori i, més concretament, a la vila de Gràcia.

Gràcia, sorgida a redós del convent i l'església dels Carmelites construït a partir de 1626 i seguit per algunes masies des del 1688, com ca l'Alegre, va

acabar com un barri més de la ciutat l'abril de 1897, un període en el qual va arribar a ser la segona ciutat de Catalunya i novena d'Espanya.

Anant a pams, ens trobem amb una Gràcia eminentment agrícola fins a inicis del segle XIX, quan es començaren a plantejar el canvi d'ús del territori per convertir-lo en zona urbana. Malauradament, la Guerra del Francès (1808-1814) va aturar aquesta reconversió un temps. Recuperada la tranquil·litat, Gràcia va experimentar un canvi molt gran, quant a l'urbanisme, així com a la seva demografia, que va passar dels gairebé 2.000 habitants del 1817 als 61.935 del 1897.

Una allau de nouvinguts, gent arribada de tot arreu de Catalunya, va donar forma a la vila amb els seus costums. En un segle que també va aportar la industrialització i el naixement i organització de

Cant de la Sibila de l'Orfeó

Centre Moral

diferents societats obreristes laiques i d'altres de caràcter catòlic. Un conjunt d'entitats, algunes de les quals encara sobreviuen en l'actualitat o altres que han canviat la seva manera de funcionar per diferents motius.

Malgrat que han passat més de cent cinquanta anys d'aquests inicis, els trets fundacionals segueixen sent els mateixos, això sí, adaptats a les circumstàncies de cada moment, i sobretot mantenint la voluntat de servei i acollida del veïnatge del territori.

Ateneus, que en el cas de Gràcia foren molt importants tant pel seu nombre com per la seva qualitat i dels quals encara en podem parlar, ja que alguns d'ells estan en actiu.

El més antic com a tal és el *Casino Artesano*, L'Artesà, fundat el 1854, de caràcter obrerista, tingué una gran trajectòria amb teatre, els jocs florals o el carnaval fins al final de la Guerra Civil. El 1939 les autoritats

franquistes dissolgueren l'entitat, passant a gestionar l'espai *Educación y Descanso*. Finalment, el primer ajuntament democràtic es va quedar els locals que avui apleguen el Centre Artesà Tradicionari, dedicat a la música tradicional i d'arrel.

Un any després, el 12 de setembre del 1855, es creaven els **Lluïsos de Gràcia**, una fusió de la Pía Unió de *Jóvenes Devotos de San Luis Gonzaga de Gracia* de 1851 amb el *Gimnasio de los Luises*. De caràcter catòlic, els Lluïsos de Gràcia és l'entitat, com a tal, més antiga de la vila, des d'on s'ha conreat el teatre, el cant coral, el bàsquet, l'escoltisme, entre altres activitats, una d'elles i que cal citar són les sessions dobles de cinema, que durant anys van acompanyar a moltes criatures de l'entorn.

Arran de la Revolució de setembre de 1868, promoguda pel general Prim i de la promulgació de la llei de la llibertat de culte, un grup de prohoms de la vila, al que es van sumar socis dels Lluïsos de Gràcia

«Entitats, edificis, activitats i aptituds en molts casos més que centenàries al servei dels graciencs, que amb tots els canvis que han patit al llarg de la seva història, han ajudat a teixir el teixit associatiu i cultural de la vila»

Col·locació de la primera pedra a Lluïsos de Gràcia

«Els trets fundacionals segueixen sent els mateixos, això sí, adaptats a les circumstàncies de cada moment, i sobretot mantenint la voluntat de servei i acollida del veïnatge del territori»

i algunes persones de Barcelona, va fundar el , el 2 de febrer de 1869. De caràcter catòlic, durant dècades va dedicar molts esforços en el camp de l'ensenyament, dedicant-se també al teatre, el cant coral, la formació de joves, el tenis de taula, entre altres activitats permanents.

De caràcter obrerista cooperatiu, el 1876, es va fundar la **Cooperativa de Teixidors a Mà**, una entitat que, a banda de disposar d'una botiga per a la venda dels productes més bàsics als seus associats, també desenvolupà el teatre, el cant coral, entre altres disciplines. Amb diferents alts i baixos de la botiga, l'entitat es va mantenir activa fins als anys vuitanta. Finalment el Teatreneu va arrendar l'edifici de la Cooperativa, que se subhastava.

El 28 d'abril de 1892 es va fundar la *Cooperativa La Lealtad*, de caràcter obrerista cooperatiu, que també disposava de botiga, on, a preus més baixos, es venien diferents productes bàsics als seus associats. L'entitat també va destacar pel teatre o el cant coral, entre altres. Amb alts i baixos, finalment la botiga va acabar desapareixent. El 1976 es va instal·lar en diferents espais de la cooperativa el Teatre Lliure. Dècades

després, els socis de la Cooperativa decidiren cedir l'edifici a la Fundació del Teatre Lliure. Malgrat això, la Cooperativa continua activa amb un despatx a la planta baixa de l'edifici.

El 1893 es va inaugurar la seu del *Fomento Voluntario de Gracia*, coneguda com La Violeta. Amb la incorporació de la vila a Barcelona, diferents entitats d'aquest caire, com el *Fomento Voluntario*, acabaren integrant-se a les de Barcelona. Malgrat això, l'edifici va seguir gestionat pel Gremi d'Industrials i Comerciants de Gràcia, que davant de la poca utilització dels espais, aquests van ser llogats a diferents entitats. Venut l'edifici a una immobiliària, fou comprat per l'Ajuntament, que el convertí en el **Centre de Cultura Popular La Violeta de Gràcia**.

A partir d'una divergència en el si del **Centre Moral i Instructiu de Gràcia**, un nombre important de socis decidí marxar i fundar el 3 de març del 1903, el Cercle Catòlic de Gràcia. Una entitat de caràcter catòlic que ha destacat pel teatre, el cant coral i l'esbart, entre altres, i que té en la representació de l'*Estel de Natzaret* de Ramon Pàmies, un dels seus fundadors, un dels seus principals actius.

SUBSCRIU-TE A LA REVISTA

Federació d'Ateneus de Catalunya
Revista ATENEUS

Plaça Víctor Balaguer, 5, 1r
08003 Barcelona

www.ateneus.cat

Preu
subscripció
anual (2 números)
10€

Tanca aquest repàs l'Orfeó Gracienc fundat per Joan Balcells, una entitat coral de caràcter més laic, però arrelada a la tradició cultural catòlica. L'entitat patrimonial va instal·lar finalment la seva seu en l'edifici de la desapareguda Associació de Propietaris de Gràcia. Ha destacat pel seu orfeó, l'esbart, el teatre, la sarsuela o l'escola de música, entre altres activitats.

Entitats, edificis, activitats i aptituds en molts casos més que centenàries al servei dels graciencs i graciencques, que amb tots els canvis que han patit al llarg de la seva història, han ajudat a teixir el teixit associatiu i cultural de la vila. Un procés de convivència, que ha estat sempre present en altres activitats lúdiques que s'han celebrat a Gràcia: Festa Major, Sant Medir, Corpus, Nadal, la *Cooperativa Graciense de Viviendas* o l'Associació de Veïns de la Vila de Gràcia, entre d'altres, en les quals les seves estructures s'han bastit de membres d'aquestes entitats i han estat peces cabdals per a la vida social i lúdica de la vila.

Josep Maria Contel

Representació de Don Juan Tenorio al Centre

Voleu rebre la revista **Ateneus** al vostre domicili?

Federació d'Ateneus
de Catalunya

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

DADES PERSONALS

Nom i Cognoms .....

Domicili .....

Codi Postal .....

Població .....

Telèfon .....

Correu electrònic .....

SUBSCRIPCIÓ ANUAL: 2 números 10 € Data de subscripció: .....

FORMA DE PAGAMENT: Ingrés a CaixaBank: 2100-0835-12-0200364124

Retalleu i envieu aquesta butlleta o descarregueu-vos aquest formulari a www.ateneus.cat i envieu-lo a comunicacio@ateneus.cat

En compliment del que disposa l'article 5 de la Llei Orgànica 15/1999 de 13 de desembre de protecció de dades de caràcter personal, «Federació d'Ateneus de Catalunya» informa que les dades de caràcter personal que ens proporcioni quan empleni el formulari, es recolliran en un fitxer de la seva titularitat, amb la finalitat de fer-li arribar la revista Ateneus, així com per a remetre-li informació relacionada amb aquesta entitat que pugui ser del seu interès. Així mateix informem que podrà exercitar els drets d'accés, rectificació, oposició i cancel·lació de les seves dades, d'acord a la legislació vigent en matèria de Protecció de Dades de Caràcter Personal, dirigint-se a la adreça postal o electrònica que consta en aquest document.

**SUBSCRIU-TE
A LA REVISTA**

**Preu
subscripció
anual (2 números)
10€**

Federació d'Ateneus
de Catalunya

Les activitats culturals que tenies programades s'han cancel·lat per la COVID-19?

Necessites suport per al funcionament de la teva empresa o entitat cultural?

Treballes al sector cultural i has patit una reducció important d'ingressos?

Tota la informació sobre ajuts a:

#CulturaRespon

cultura.gencat.cat

Generalitat
de Catalunya

7,5 Milions
de futurs

«Quan crees art, hi ha moments que et connectes amb l'essència de l'home»

Les entitats membres de la Federació d'Ateneus es troben en un moment complicat derivat de la crisi sanitària que travessa el país. Moltes entitats estan patint les conseqüències derivades de la crisi i això afecta directament el món de la cultura, i més concretament el món de l'art. Tot i ser un moment estrany i difícil a parts iguals, els ateneus s'esforcen per seguir jugant el paper de nexes socials i culturals de manera transversal i intergeneracional. Per poder fer una anàlisi global de la situació actual, hem reunit quatre membres de diferents ateneus que ens ajudaran a fer una radiografia de l'estat de salut del món ateneístic, aproximadament un any després que comencessin les restriccions. Els convidats han estat en Joan Casellas, artista i membre de la Unió Escaulenca, en Ramon Mir, pintor i conservador de l'Ateneu Barcelonès, la Patrícia Linares, presidenta de la Societat L'Amistat de Cadaqués, i la Divina Drudis, presidenta del Cercle de Belles Arts de Lleida.

Text: Nil Cervera

Instant de la tertúlia feta online

M'agradaria començar pel principi, presenteu-vos una mica, qui sou, de quina entitat veniu, etc.

Joan: Soc artista i membre de la Unió Escaulenca, poble petit de l'Empordà. La societat justament ha entrat aquest any a la FAC i estem molt contents, perquè ha suposat una injecció de motivació i ens ha ajudat a revifar.

Ramon: Tinc el càrrec de conservador de l'Ateneu Barcelonès, i soc pintor. A l'Ateneu tenim uns testimonis artístics bastant importants. També soc col·leccionista i sempre m'ha interessat tot allò relacionat amb l'art.

Patrícia: Soc presidenta de L'Amistat de Cadaqués. Fa 9 anys que soc presidenta i he tingut una relació directa amb els detalls que implica gestionar obres d'art (triar, organitzar, conservar, difondre, etc.).

Divina: Soc presidenta del Cercle de Belles Arts de Lleida i pinto des de sempre. El cercle té 70 anys d'antiguitat. Tenim

Divina Drudis:

«Una de les coses que s'haurien de fer és habilitar espais on tenir les obres d'art ben catalogades i a l'abast de tothom»

una col·lecció d'art molt important, ja que a força d'anar celebrant concursos i entregues de premis hem anat acumulant obres diverses.

Què us va motivar perquè passéssiu a formar part del teixit ateneístic?

Joan: El meu cas és molt senzill, la Unió Escaulenca és l'única entitat de Les Escaules i, si vius allà, és l'única entitat que ens aglutina, que ens uneix. De fet em sembla que tothom que viu allà, o gairebé tothom, n'és soci. Al final es tracta de pertànyer a la identitat d'un poble.

Ramon: Jo he estat empresari i quan em vaig jubilar em vaig integrar a l'Ateneu Barcelonès, posteriorment vaig entrar a la Junta. D'altra banda, a mi la pintura des de sempre m'havia interessat, de fet vaig formar part de l'Agrupació d'Aquarel·listes. Aquesta implicació em ve perquè crec que l'art en general és un fet essencial a l'home i no tant a la societat, com ho hauria de ser, malauradament.

Patrícia: Quan jo era petita no hi havia el ventall d'activitats extraescolars que té la mainada avui dia, i era la Societat L'Amistat qui ofería cursos, tallers i activitats d'esbarjo (dibuix, escacs, sardanes, etc.). Així que la Societat ha format part del meu imaginari tota la vida. Quan em vaig fer gran, vaig passar a ser sòcia activa i posteriorment vaig començar a donar classes de manualitats a criatures. Així et vas involucrant cada cop més, formes part d'alguna junta i finalment vam decidir entre uns quants que fos jo la presidenta. Dedicuem alguns dels espais que tenim per a exposicions de tota mena

L'artista i presidenta del Cercle de Belles Arts de Lleida, Divina Drudis, creant un dels seus quadres

de manifestació artística i intentem que aquells artistes no tan coneguts tinguin un espai on mostrar la seva obra, tenint en compte que quan un artista comença potser el pas més difícil és donar-se a conèixer.

Divina: Jo soc presidenta des de fa un any. Abans era vicepresidenta. Per mi, personalment, pertànyer a la Federació és un afegit molt important, perquè sou gent que treballa molt i que defensa la cultura.

Com és veure que gràcies a l'activitat de l'ateneu, algú pugui fer visible el seu art i aconsegueixi cert èxit gràcies a vosaltres?

Joan: Els ateneus juguen un paper molt important perquè penso que mantenen el mateix esperit que quan es van fundar, que no és cap altre que donar cultura al poble en el sentit més ampli i poètic de la paraula. Perquè el món de la cultura, i l'art

Ramon Mir:

«Què és l'art? Una vegada ho vaig buscar a Internet i apareixien 120 definicions. Quan una cosa té 120 definicions, vol dir que realment no en té cap»

en particular, malauradament, es relaciona a vegades amb els diners, la part més lletja de l'art, però deixant-ho de banda, qualsevol manifestació artística, per mi, és una expressió de la societat. Des de la Societat Escaulenca, hem acollit artistes a cases del poble i hem fet visible el seu art, i el més positiu ha estat que s'ha creat una mena de vincle entre els artistes i el poble

d'una manera intergeneracional, és a dir, infants, adults i gent gran en són participants i així ho demostren. A més, intentem convidar tant a artistes que tot just acaben de començar la seva carrera, com a artistes consagrats, com la Fina Miralles.

Ramon: El nostre ateneu té una concepció més holística de la cultura, té 12 seccions: història, literatura, filosofia, etc. A l'Ateneu hem inclòs una sèrie d'obres de diferents disciplines i estils i intentem fer visible el màxim nombre d'artistes que podem, organitzant conferències, exposicions i altres actes, sobretot per transferir un interès cap a l'art a un públic que no hi està acostumat. Tot i això, el gran problema que trobem és la manca d'espai per donar visibilitat a tota aquella gent que ens agradaria.

Patricia: La nostra relació amb l'art és molt forta, hem hagut d'evolucionar i

A l'esquerra, Ramon Mir, membre de la Junta Directiva de l'Ateneu Barcelonès

la funció que tenia quan es va crear ha deixat de tenir sentit. Concretament, L'Amistat era una organització benèfica, però la sala d'exposicions ja té 30 anys de trajectòria i, per tant, hem acollit art de totes les disciplines i gustos. Quan un artista reconegut inclou a la seva biografia aquella exposició que va fer a L'Amistat, t'omple d'orgull haver estat partícip d'aquesta fita, de la mateixa manera que ens satisfà enormement donar-li visibilitat a aquella persona que no s'hi dedica, sinó que ho fa per amor a l'art. Com a entitat és molt gratificant formar part de la història de totes aquestes persones.

Divina: Igual que a l'Ateneu Barcelonès, a nosaltres també ens afecta la manca d'espai, ja que tenim el magatzem de l'entitat al límit. Una de les coses que s'haurien de fer, donat que les obres s'han de guardar en bones condicions, és que poguéssim disposar d'espais on tenir les obres ben catalogades

Joan Casellas:

«Gairebé tothom que viu a Les Escaules és soci. Al final és tracta de pertànyer a la identitat d'un poble»

i que estiguessin a l'abast de tothom. Evidentment, omple moltíssim com a membre d'una entitat poder donar visibilitat a tothom, però hem de triar i dir que no a obres que són magnífiques, per un problema logístic. Potser la solució és la creació d'una mena d'associació o museu on es puguin preservar i catalogar totes aquestes obres.

Què us sembla aquesta idea de crear una associació o un museu on es puguin emmagatzemar i mostrar obres d'art?

Joan: Per una banda sí, per l'altra no. Penso que els artistes hem de fer una selecció molt severa, perquè l'artista pinta per gaudir, però també ha de ser responsable de la seva obra en el sentit de no deixar una quantitat immensa de material que s'ha de preservar, amb tot el problema logístic que això comporta. Jo mateix he eliminat el 70% de la meua obra, però he procurat que el que deixo sigui manejable, perquè al final hi ha molts artistes i, si hem de mantenir i cuidar totes les obres de tots els artistes de Catalunya, no acabariem mai. Per tant, trobo interessant plantejar què es pot fer amb totes aquestes obres acumulades, però els artistes som els primers que ens hem de responsabilitzar de la nostra obra.

Ramon: Crec que el que dieu és molt interessant, perquè són dues postures diferents. El problema de la pintura és que és un art visual i, si esculls unes obres i

Joan Casellas, soci de la Unió Escaulenca duent a terme una 'performance'

deixes altres de banda, es perd l'itinerari històric de l'artista, es perd la seva evolució, així que d'alguna manera seria interessant no desfer-nos de cap obra.

Per una altra banda, nosaltres, a l'Ateneu Barcelonès, tenim 240.000 llibres i no tenim espai per a tots, així que hem llogat espais externs i comptem amb la col·laboració d'una xarxa de biblioteques que ajuda a superar el problema. Aquesta iniciativa que comenteu em recorda als magatzems GEPA, les antigues casernes de la Guàrdia Civil de Lleida on avui s'emmagatzemen llibres, així que potser una solució seria precisament aquesta, que la Generalitat s'encarregués de gestionar aquest espai o algun similar.

Patricia Linares:

«Conec la dedicació, el detall, l'amor amb que parla l'artista quan t'està presentant la seva obra i com és capaç de fer-te connectar amb ella»

El que passa és que, per sort, tenim molts artistes, i per tant moltes obres, així que potser aquí sí que s'hauria de fer certa selecció, però potser també seria una manera de fer exposicions temporals d'artistes contemporanis i de més

antics. Perquè al final, la pintura és una manera d'explicar la història de l'home i de la civilització, seleccionant les obres adequades, pots explicar qualsevol cosa, a vegades fins i tot millor que amb un llibre.

Per tant, crec que les institucions haurien de moure's per acollir l'obra, no dic de tots, però d'una gran quantitat d'artistes catalans, perquè hi ha moltes creacions de molta qualitat que es perden a l'oblit.

Patricia: Organitzar aquest hipotètic museu seria una fita molt interessant, però molt complicada. A escala d'entitat de poble, nosaltres cada dos anys fem una exposició amb un recull de les obres dels diferents artistes que han anat exposant al nostre ateneu i així les mantenim vives.

D'altra banda, estem començant una iniciativa que consisteix a cedir les obres a altres entitats que potser no tenen un tarannà tan artístic i que per tant no compten amb obres d'art al seu espai. Potser seria bona idea plantejar, mitjançant un conveni de col·laboració o de cessió d'ús, que es permeti que altres ateneus puguin acollir i fer un ús d'aquestes obres i així evitar el problema logístic de què parlàvem.

Quina opinió teniu de les mesures preses per l'Administració durant la pandèmia envers la cultura?

Joan: Crec que l'Administració s'ha vist superada, cosa que en part és comprensible donat que arreu del món estem veient que no se sap ben bé com gestionar la crisi, però des de la meua opinió, el que ha canviat a la segona onada és que s'ha tingut temps per prevenir-la i no s'han escollit bé les mesures de resposta. Els polítics s'omplen la boca de cultura quan volen parlar bonic i sempre fan referència

La presidenta de l'Amistat de Cadaqués, Patricia Linares, al seu despatx de l'entitat

a les grans figures culturals de la història, però a l'hora de la veritat, la cultura, i sobretot la part més artística d'aquesta, és el que menys compta i així s'ha vist amb la pandèmia. El que passa és que sembla que quan algú de l'àmbit cultural reclama drets o ajudes i es compara amb la gent que està patint als hospitals o que passa dificultats alimentàries, qualsevol demanda sembla ridícula o almenys sempre quedem arraconats. Això ha de canviar, perquè sembla que va per llarg i, si no, qui ho patirà serà la nostra riquesa cultural.

Ramon: Des del punt de vista dels mitjans, els problemes de la cultura que s'han escenificat han afectat sobretot el teatre i la música, és a dir, la representació. A nosaltres concretament ens ha afectat molt, perquè de fet l'Ateneu organitzava pràcticament tres conferències diàries. Ara no les podem fer, a causa de les mesures d'aforament. Estem parlant que el màxim de persones que han assistit a una conferència des que van començar les restriccions són 80, quan l'aforament normal és de 240. Això també es tradueix en baixes dels socis, és a dir, de 4.000 socis que érem, s'han donat de baixa més de 1.000.

El que s'ha posat de manifest és la incompetència d'aquells que haurien de solucionar les coses, que, tot i tractar-se d'una situació excepcional, ha deixat clar que la ineficiència ja venia d'abans.

Crec que una cosa és l'art i l'altre el mercat de l'art. L'art per guanyar-se la vida és impossible, les galeries d'art no venen res i això ja passava abans. L'únic agent que pot canviar la situació són els ens públics i de moment sembla que no estan per la labor. L'esperança que tinc, personalment, és que en un parell d'anys les coses tornin a ser com eren el 2019.

Patricia: Estem tots d'acord que els polítics s'han vist superats, però on s'han equivocat és posant-nos a tots els sectors culturals en el mateix sac, han tractat la cultura de manera generalitzada i no s'han aturat a mirar si cada tipus d'espectacle havia de ser necessàriament cancel·lat. Nosaltres hem intentat continuar mínimament amb l'activitat cultural i el que hem notat és que la gent ho troba a faltar, ja que l'ateneu forma part de la seva vida social i des del nostre punt de vista com a organitzadors de totes les activitats, ens ha suposat un revés important.

Divina: Nosaltres ho hem patit i ho patim molt. Primer per la incertesa i la desinformació que rebem per part de les autoritats, i segon perquè la gent té por. Hi ha bastant gent que ja ha marxat, n'hi ha d'altra que vol marxar i per exemple tenim una situació complexa amb la Coral, són gent gran i això ara mateix és un problema. Crec que els polítics no saben ben bé que han de fer i ho barregen tot. A sobre, alguns aprofiten les circumstàncies per guanyar vots per un costat o per l'altre. Jo, personalment, no sé quina postura he d'adoptar per aguantar i superar la situació, però caldrà paciència, això segur.

M'agradaria saber què penseu com a pintors, quan teniu un llenç en blanc al davant i heu de començar a pintar?

Joan: M'agradaria trencar un mite i és que mai es comença de zero, el zero no existeix perquè sempre hi ha alguna cosa. Encara que improvisis vas carregat d'idees anteriors, debats interns, de preocupacions, etc. A vegades em pregunten en què penso quan realitzo una performance i jo els dic que, pensar, no és que pensi concretament en res, el que sí que em passa pel cap són, per exemple, els llibres que he anat llegint últimament, els problemes de la vida quotidiana, coses

que et passen. El Miró, per exemple, feia una cosa molt bonica: abans de començar a pintar, dibuixava qualsevol cosa sense sentit al quadre i així ja no partia de zero.

Ramon: Bé, és que la pregunta a formular potser seria: què és l'art, oi? Una vegada ho vaig buscar a Internet i apareixien 120 definicions. Quan una cosa té 120 definicions, vol dir que realment no en té cap. El que jo puc dir és que el que he experimentat amb l'art, no ho he experimentat amb res més a la vida i mira que he viscut molts anys i m'han passat moltes coses, però quan et transportes per la matèria, per l'art, tens una sensació inexplicable, com si entressis a un torrent que et porta per on ell vol, una connexió sobrenatural. Hi ha moments que et connectes amb l'essència de l'home.

Patricia: Jo potser soc la menys artística dels quatre, però el que sí que conec és la dedicació, el detall, l'amor amb què parla l'artista quan t'està presentant la seva obra i com és capaç de fer-te connectar amb ella a partir de les seves explicacions sobre com ho va fer, què intenta evocar. El que tinc clar és que cadascú ho veu d'una manera i que cadascú plasma el que en aquell moment el mou per dins.

Divina: Estic d'acord amb en Joan, tens una idea i treballes amb aquest enquadrament, no veus el llenç en blanc. A mi, per exemple, m'agafa una sensació de tenir ganes d'arribar al taller i començar a dibuixar, així és com ho sento jo. Quan un llenç en blanc et crea un problema és perquè hi ha un termini concret per presentar-lo a algun marxant o per alguna cosa similar. Quan realment ho fas perquè en tens ganes i utilitzes les teves pròpies emocions per plasmar l'obra, mai suposa un problema aquest llenç en blanc o qualsevol altra manifestació artística per començar.

Els ateneus, els primers aliats de la cultura a Catalunya

Des del seu naixement i fins a l'actualitat, les estructures ateneístiques han jugat un paper clau a l'hora de promoure les arts en tots els àmbits.

Fotos. Centre de Lectura de Reus

Primera exposició d'art que es va muntar al Centre de Lectura Data de l'any 1909. © Centre de Lectura de Reus

«Algú s'imagina Jacint Verdaguer, Josep Pla o Josep M. de Sagarra sense el xup-xup de les tertúlies dels ateneus?»

«Tot s'ho han fet. Tot s'ho han pagat. N'estan cofois. No hi ha personalismes. Hi ha democràcia interna. Hi ha il·lusió i engrescament. Es treballa. No es perd el temps. És ordenat i endreçat. El poble que hi participa es qualifica.» Així descrivia Lluís M. Xirinacs els ateneus catalans en l'article «Al servei d'aquest poble» (*Avui*, 14/01/1979), unes afirmacions que fan diana a l'hora de copsar la dimensió d'aquests centres que han construït, maó a maó, la cultura de Catalunya. No seria agosarat sostenir que sense el seu impuls res no seria igual. I això a tots nivells i en tots els àmbits artístics. Algú s'imagina Jacint Verdaguer, Josep Pla o Josep M. de Sagarra sense el xup-xup de les tertúlies dels ateneus? O bé Dalí, Miró i Picasso, que van poder iniciar-se gràcies a aquestes estructures de base? Sense oblidar Margarida Xirgu, Montserrat Carulla o Núria Espert, que van sentir l'escalfor del públic ateneístic en els seus debuts, per no parlar de Fabià Puigserver, Ricard Salvat, Lluís Pasqual, Benet i Jornet i tants altres. Moltes de les personalitats que han destacat en el món de la cultura han estat carn d'ateneu: Aurora Bertrana va

ser la primera presidenta del Lyceum Club el 1926, mentre que Lluís Domènech i Muntaner i Narcís Oller van ser ateneïstes pròdigs del carrer Canuda. Al mític Ateneu Enciclopèdic Popular, fundat el 1903, hi orbitaven figures com ara Federico García Lorca o Joan-Salvat Papasseit. Ras i curt: els ateneus han estat un contenidor multidisciplinari, que, des del seu naixement al segle XIX, han impulsat, dinamitzat i preservat el patrimoni artístic del país.

Els ateneus van néixer amb una clara vocació de democratitzar la cultura i formar les classes populars. Calia desenvolupar l'esperit crític, i la cultura és una eina fonamental d'emancipació i progrés. El teatre, sens dubte, ha estat una de les arts més esponeroses. El periodista i polític Pere Baltà, estudiós de la història dels ateneus, explica en l'assaig *L'altra resistència* (Rúbrica, 2015) que van fer l'inventari de les estructures que quedaven dempeus a l'inici de la democràcia per impulsar un primer Pla de Dinamització Cultural: van detectar que un 42% dels centenars d'ateneus tenien teatre i un 38% comptaven amb un grup amateur de

Exposició «MiróReus», de l'any 1977. © Centre de Lectura de Reus

«Ras i curt: els ateneus han estat un contenidor multidisciplinari, que, des del seu naixement al segle XIX, han impulsat, dinamitzat i preservat el patrimoni artístic del país.»

teatre. Aquestes sales creades per la col·lectivitat van propiciar un fenomen essencial per a la recuperació del país, com va ser la Nova Cançó. També durant el franquisme van mantenir viva la cultura programant obres de Guimerà, Rusiñol o Pitarra en centres com ara el Casino L'Aliança del Poblenou, un dels més actius en aquest sentit. Pel que fa a la música, el moviment ateneístic va possibilitar l'orquestra de Pau Casals, que el 2020 ha commemorat el centenari del seu naixement, la Banda Municipal de Barcelona, sense oblidar l'obra immensa d'Anselm Clavé, que va crear orfeons arreu optant per l'estructura social dels ateneus. En l'àmbit de les arts visuals sobresurt l'empenta del Centre de Lectura de Reus, catalitzador de modernistes —Casas, Nonell, Mir, Rusiñol...— i també de moviments més contemporanis, exposant la feina d'artistes com ara Joan Rom, Salvador Juanpere, Jordi Jové i Anna Mauri.

Malgrat les dificultats per trobar el seu encaix en una societat més individualista i, sobretot, més institucionalitzada, els ateneus reivindiquen avui dia el seu espai. L'efervescent Ateneu Popular 9

Barris de Barcelona ha estat premiat en diverses ocasions per la seva feina al voltant del circ social i també professional. Circ d'Hivern esperona la creació de companyies estables des de fa 25 anys, tot mantenint un model de gestió comunitària. Els ateneus proporcionen les estructures perquè es desenvolupi el talent en àmbits ben diversos. Prova d'això: Jordi Savall va estudiar al Conservatori de l'Ateneu Igualadí i, en el terreny del jazz, Llibert Fortuny va fer els seus primers passos al taller de l'Ateneu de Cerdanyola. El projecte Contrabaix, de l'Ateneu Santfeliuenc, ha servit de plataforma per a nombrosos grups musicals i artistes, com ara Sílvia Pérez Cruz, i els Txarango s'han constituït com una cooperativa gràcies al suport de l'Ateneu Cooperatiu del Baix Llobregat i el de la Catalunya Central, un model que també han seguit grups com Zoo o Ebri Knight. Els ateneus es projecten cap al futur amb nous projectes engrescadors com ara l'Ateneu de la Cançó, dedicat a la cançó d'autor, i que fa perviure el sentit cultural de la paraula ateneu.

Valèria Gaillard

Exposició «MiróReus», de l'any 1977. © Centre de Lectura de Reus

publicitat

**ARA QUE EL CAMÍ
FA PUJADA RESPIRA,
REVISA,
RETROBA,
RENOVA,
REVIU,
REAFIRMA'T,
REVISTA**

L'APPEC representa les editorials de revistes
i mitjans digitals en llengua catalana.

Més de 200 capçaleres de 30 temàtiques diferents.

www.iqiosc.cat

Ramon Sicart, President de la Cumprativa de Llorenç del Penedès i responsable de la Galeria d'art Sicart

«Dir que la 'cultura és segura' no és un eslògan sinó un fet»

En Ramon Sicart és el President de la Cumprativa de Llorenç del Penedès. També ha estat el màxim responsable durant anys de la Galeria d'art Sicart, així que ens aportarà una visió única de l'estat de salut actual de l'art a Catalunya.

«Aquesta és una de les claus de la nostra vitalitat: que les persones es trobin a gust amb les activitats, tant en organitzar-les com en participar-hi com a espectadors, que hi aportin el seu saber i, sobretot, que se sentin valorades.»

Com va començar la seva relació amb el món ateneístic?

L'avi va ser un dels fundadors d'aquesta casa l'any 1918, el pare va contribuir a la reobertura el 1964, després de 25 anys d'estar el local tancat per la dictadura franquista, així que, com a la majoria de persones associades, ens ve d'herència familiar.

Com va arribar a ser el president de La Cumprativa de Llorenç del Penedès?

Ja el 1982, quan es va enderrocar la sala de La Cumprativa, havia format part de la Junta i, durant els anys noranta, vaig tenir el càrrec de vicepresident. L'any 2018 La Cumprativa acabava de celebrar el centenari amb molt d'èxit, fet que va representar un gran esforç tant per a la Junta que hi havia, com per a la comissió que el va gestionar. Calia un relleu generacional per tirar endavant tota l'activitat que genera La Cumprativa i em vaig oferir a gestionar-ho. I així va ser com em van elegir president. En soc des del febrer del 2019.

Què ens pot explicar del Sr. Josep Brugal i Palau, un dels fundadors de La Cumprativa (1918), també president del Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Llorenç (1920), i alcalde republicà escollit democràticament del 1934 al 1937?

En Josep Brugal i Palau, com bé diu, va ser un dels fundadors de La Cumprativa i, com la majoria d'ells, de tarannà republicà i rabassaire. Gent lluitadora amb els ideals de justícia social i econòmica, van donar un gran impuls a Llorenç amb la creació del que ara és La Cumprativa, on va arribar a haver-hi, a part del cafè i la sala de ball, una botiga de queviures, una escola i una biblioteca. Més endavant, amb la unió d'altres pagesos del poble, van fundar el Sindicat Agrícola.

Durant el temps que va ser alcalde no va permetre que grups radicals de la comarca intervinguessin en la sort dels seus convilatans, va salvar la vida d'algunes persones d'ideologia conservadora, entre elles la del mossèn del poble, per al qual aconseguí un salconduit. Va ser pres i condemnat a mort en un judici sumaríssim i va morir a la presó de Sant Miquel dels Reis a València el 24 de desembre de 1939 d'un

càncer d'estómac a l'edat de 63 anys. Va ser un home molt admirat, un orador excepcional que deixava bocabadats alguns intel·lectuals de l'època, que no es creien que «només» fos un pagès. Ell es definia com a «pagès i pobre».

Com és ser president d'un ateneu?

Actualment La Cumprativa passa per una etapa molt activa en què s'ha donat continuïtat a les activitats que el centenari va recuperar i altres de noves que hem incorporat, així com la realització de millores de les instal·lacions. Tot això fa que des de la Junta estiguem tots molt pendents de la gestió diària. Abans era més senzill, ja que ara hi ha molta normativa que s'ha de complir. La meva feina és més d'escoltar, proposar, coordinar, saber què pensen les persones que formen part de la nostra entitat i què pot fer La Cumprativa perquè s'hi sentin representades. Només així podem créixer encara més com a espai referencial de cultura, de lleure i de trobada, obert a totes les persones, estiguin o no associades.

Quins problemes sorgeixen? Quins són els aspectes que el motiven a seguir?

Jo no parlaria de problemes, sinó de reptes. I per tirar endavant els reptes hi ha d'haver persones que en formin part, que s'hi sentin interpel·lades. Aquesta és una de les claus de la nostra vitalitat: que les persones es trobin a gust amb les activitats, tant en organitzar-les com en participar-hi com a espectadors, que hi aportin el seu saber i, sobretot, que se sentin valorades. Els que anem al davant només hem d'encoratjar.

Quina relació hi ha entre el món ateneístic i els creadors d'arts escèniques i no escèniques?

Històricament, el món ateneístic ha estat molt vinculat a les arts escèniques, rarament trobarem un ateneu que no tingui l'espai del bar per socialitzar i la sala amb escenari per a les activitats culturals i de lleure. El teatre i les corals han estat les seves puntes de llança. A La Cumprativa hem decidit també apostar per les arts plàstiques a través de l'art contemporani com a mitjà per fer arribar al públic una manera més d'interpretar el que ens envolta. Així, l'art contemporani, habitualment vinculat a les

galeries d'art i als museus, s'instal·la en nous àmbits i amplia els seus espectadors. Tenim diferents espais adequats que ens faciliten aquesta tasca.

Per què van crear i com va funcionar l'exposició col·lectiva *L'Art en estat d'alarma* que varen inaugurar a l'agost?

Aquesta exposició té un precedent en l'exposició que vam muntar l'agost del 2019: *Memòria i reivindicació*, en la qual, a partir de documentació local que transitava des de la Guerra Civil fins als nostres dies i amb l'aportació de la mirada crítica d'una dotzena d'artistes contemporanis, va ser un punt de reflexió entorn de la situació social i política del nostre país, de la llengua, del territori que ens envolta, de la solidaritat, de les injustícies i de la violència, així com de les aportacions dels moviments socials, dels feministes, de l'LGTTBI i dels seus mecanismes democràtics per poder canviar-los.

L'art en estat d'alarma era un recorregut de com havien viscut una sèrie d'artistes aquest temps de confinament i desconfinament, parlava de les seves militàncies amb la creació i el pensament, amb la manera de reivindicar i denunciar una societat que aprofita situacions com aquestes per restringir cada vegada més les llibertats individuals i col·lectives. En moltes de les obres presentades el públic s'hi veia reflectit, perquè, en el fons, la situació dels artistes no dista molt de la de bona part de la població.

La raó d'aquestes dues exposicions és la mateixa: reflectir a través de la mirada dels artistes la realitat que ens envolta. Aquestes exposicions les acompanyem també d'activitats paral·leles i visites comentades que les fan més entenedores.

Si fem un exercici d'imaginació i deixem la pandèmia a banda, en quin estat de salut es trobava l'art plàstic o no escènic a Catalunya fa un any?

L'art contemporani que és el que jo conec —vaig dirigir durant 17 anys una galeria d'art— és una activitat cultural que et convida a pensar, a mirar les coses des d'una altra perspectiva, i això a vegades li ha creat aquesta fama que costa d'entendre i l'allunya

del públic. Però aquesta barrera avui ja està prou esquerdada. És cert que al nostre país no té ni la visibilitat als mitjans de comunicació ni les ajudes institucionals que tenen la literatura, el teatre o el cinema; sempre ha estat l'aneguet lleig de la cultura. Això sí, el nivell de creativitat és excel·lent!

Com ha afectat la pandèmia al seu ateneu concretament?

Les primeres setmanes van ser de xoc, però vam saber reaccionar ràpidament. Veient que el confinament s'allargava i es perdia el contacte amb els diferents grups de la casa i que no es podien fer les activitats habituals, vam decidir mobilitzar-nos i celebrar totes aquestes activitats virtualment. Així que vam demanar a tots ells que ens fessin les seves aportacions virtuals per poder bastir la programació a les xarxes. Amb això aconseguíem que els grups continuessin actius i proporcionessin uns treballs molt valuosos per compartir a les xarxes. La creativitat de tots ells va ser remarcable, però la gran sorpresa per a nosaltres va ser la gran afluència de visitants que vam tenir aquelles setmanes a les xarxes.

Amb la reobertura, vam tornar a programar la majoria d'actes ajornats i així ho farem tantes vegades com ens tanquin i puguem tornar a obrir. Volem seguir totalment actius, sempre complint amb totes les mesures de seguretat establertes.

Ara bé, aquests mesos han estat també un temps profitós per fer feina interna, en què hem après noves maneres de comunicar-nos i repensar altres activitats possibles per als pròxims mesos.

Quina opinió té de les mesures preses per l'Administració durant la pandèmia en vers la cultura?

Algunes de les mesures que s'han pres durant la pandèmia segurament eren necessàries, però amb la cultura hem pagat justos per pecadors. Algunes d'elles han estat autèntics despropòsits i més quan sempre s'han pres totes les precaucions de seguretat que ens han demanat. Dir que la «cultura és segura» no és un eslògan, sinó un fet.

«L'art contemporani és una activitat cultural que et convida a pensar, a mirar les coses des d'una altra perspectiva»

«El món ateneístic ha estat molt vinculat a les arts escèniques, rarament trobarem un ateneu que no tingui l'espai del bar per socialitzar i la sala amb escenari per a les activitats culturals i de lleure»

Quin futur els esperen als ateneus si la crisi sanitària no remet en el pròxim any?

La pandèmia ha fet molt de mal a la majoria dels sectors socials i econòmics del país i l'ateneisme no n'és una excepció. Ho hem patit, ho patim i segurament ho patirem encara un temps més. Però vull fer èmfasi en la gran capacitat de resiliència que té el moviment ateneístic. Vam superar una guerra, la postguerra i algunes crisis més. Ara, com en el passat, però ara més que mai, se'ns fa evident la gran necessitat que tenim de relacionar-nos i compartir cultura i lleure. Els ateneus postulem per ser-ne una bona opció.

LA FAC I LA MIRA PRESENTEN L'EXPOSICIÓ DE L'ESPOLI FRANQUISTA

La Federació d'Ateneus, conjuntament amb el magazín *La Mira*, han presentat aquest passat 15 d'octubre l'exposició «*Quan s'enduen el país: l'espoli franquista als ateneus de Catalunya*» als Lluïsos de Gràcia davant diversos mitjans.

El president de la FAC, Pep Morella, el director de la Mira, Francesc Canosa, i la comissària de l'exposició, Neus Moran, han anat desgranant que és allò que ha motivat aquest projecte i la porta que pot obrir en el llarg camí del retorn de les propietats immobles espoliades pel franquisme.

LA FAC CELEBRA LA PRIMERA GALA DE PREMIS ATENEUS PER STREAMING

La Federació d'Ateneus de Catalunya ha celebrat el passat 15 de desembre la primera gala d'entrega dels Premis Ateneus de manera telemàtica.

Entre els guardons més destacats, hi ha el premi especial *La Pandèmia no ens atura* que s'ha endut la Unió de Mas Rampinyo, per l'organització de la Festa Major del seu Municipi. La cerimònia no ha oblidat tampoc el desaparegut Francesc Puertas, president fundador de la FAC i traspassat enguany.

LA FAC S'HA ADHERIT A LA CAMPANYA «LA CULTURA EM TOCA»

La Federació d'Ateneus s'ha afegit a la campanya «La cultura em toca», una iniciativa promoguda pel Cercle de Cultura i un grup de membres de la xarxa fundraising.cat, per promoure i llençar una campanya per donar suport al sector cultural català. A través del web laculturaemtoqa.cat. La campanya anima els ciutadans que estimen la cultura a comprar, difondre i/o donar per retornar a la cultura tot el que els ha aportat en els moments extremadament complicats de la pandèmia.

LA XTAC PROGRAMA LA XIFRA RÈCORD DE 130 ESPECTACLES DURANT EL CONSELL

En el marc de l'*XI Consell de la XTAC*, celebrat a l'ateneu de Vila-rodon, es van contractar 130 espectacles, el que suposa una xifra rècord per a la xarxa de teatres d'ateneus de la Federació, i un veritable impuls per a la tasca de programació que realitzen, en un context difícil com l'actual.

D'aquests 130 espectacles, es van tancar un total de 63 de programació coordinada, 33 de producció pròpia: «36 preguntes que faran que t'enamoris... o no» i 32 MasterClass fetes per un professional de la dansa o del teatre.

Mesures de suport de la Diputació de Barcelona per a la reactivació cultural

Per mantenir l'activitat cultural en un context de prevenció constant per la pandèmia de la COVID-19, la Diputació de Barcelona ha desplegat un Pla de xoc amb un paquet de mesures d'acompanyament i suport als agents culturals del territori.

A l'entorn d'ajuntaments, tècnics de cultura, artistes i creadors, s'han impulsat accions de suport tècnic i econòmic en els àmbits de les arts escèniques i musicals i les arts visuals, que s'emmarquen en un pla global que inclou també la cultura popular i tradicional, l'art i el patrimoni i les biblioteques.

La Diputació de Barcelona ha posat en marxa un nou pla de mesures extraordinàries de suport al sector cultural, quantificat en 2.220.000 €. En la seva globalitat, la corporació haurà aportat 104 milions d'euros al sector cultural durant aquest 2020. Aquest Pla de xoc, desenvolupat a través de l'Àrea de Cultura, preveu mesures per garantir i incrementar les aportacions

econòmiques per a ens locals, entitats i creadors, per a les activitats culturals al territori en el difícil context generat per la crisi sanitària de la COVID-19.

En el sector de les arts escèniques les principals mesures estan encaminades a les actuacions per fomentar la programació dels equipaments escènics municipals i per donar suport a la creació local, amb una dotació de més d'un milió d'euros.

SUPORT ALS ESPAIS ESCÈNICS

Per a la recuperació de les programacions artístiques estables dels espais escènics municipals, la Diputació de Barcelona ha destinat una aportació econòmica de 400.000 € a la convocatòria de subvencions durant el darrer quadrimestre de l'any. L'objectiu és garantir que els municipis de la seva demarcació puguin seguir oferint una programació professional a la ciutadania, tot i les restriccions de l'aforament en els espais escènics i les reserves que el públic pugui tenir quant a l'accés a espais tancats.

AJUTS ALS ARTISTES I CREADORS

Per al suport al sector de les arts escèniques i musicals i de les arts visuals, que s'ha vist molt afectat tant per la pandèmia com per les mesures per combatre-la, s'ha creat una plataforma audiovisual a través dels canals de la Xarxa Audiovisual Local (XAL) per a la difusió de continguts culturals (enregistraments) de creadors, artistes, companyies, formacions i col·lectius de les arts en viu i de les arts visuals. Des de l'Àrea de Cultura s'ha fet un acord amb la XAL perquè sigui l'instrument amb què la Diputació de Barcelona pugui donar-los suport, destinant 700.000 € a la gestió dels costos derivats de les emissions de diferents projectes. Aquests continguts s'emeten en el nou programa de televisió de la XAL creat per a l'ocasió, «**Temporada Impossible**», que les nits del cap de setmana presenta les actuacions enregistrades dels artistes, les quals es poden també recuperar «a la carta» a la plataforma xala.cat.

Espai escènic L'Atlàntida de Vic.

Disponible a la plataforma xala.cat.

CARME SOLÉ VENDRELL, Il·lustradora

«La meva relació amb els ateneus ha afectat la manera d'idear l'art que creó, la manera que tinc de veure les coses»

La Carme Solé Vendrell és una reconeguda il·lustradora que ha treballat amb grans artistes, com l'escriptor Gabriel García Márquez. Amb ella parlem sobre el paper que juguen els ateneus al teixit sociocultural d'un barri.

Hi ha algun moment de la seva vida que fos un punt d'inflexió per dedicar-se al món de l'art?

Sí, el teatre sempre ha estat la meua passió, quan era petita hi anàvem cada diumenge tota la família. De fet vaig començar fent de nen Jesús a Els Pastorets als Lluïsos. En aquella època, la meua mare es va posar malalta i aleshores vaig recordar converses amb els meus oncles, on ella deia que li agradaria que jo aprengué a dibuixar.

Així doncs, quan em van posar a treballar a 15 anys, ho vaig compaginar amb els estudis de dibuix a l'escola Massana, pensant en el que la mare desitjava.

En aquest context, juntament amb molts comedians i gent del que seria el futur Teatre Lliure, vam començar a fer un tipus de teatre molt innovador amb el Grup d'Estudis Teatrals d'Horta. Va ser llavors quan es va fundar el Teatre Lliure i vaig haver de decidir si seguia amb el teatre o amb la il·lustració, perquè dues coses ben fetes no es poden fer. Vaig escollir la il·lustració, però el teatre va seguir formant part de la meua vida, però com a espectadora.

Com comença la seva relació amb el món ateneístic?

El meu pare va ser president diverses vegades dels Lluïsos d'Horta i hi vaig assistir des de sempre, de fet encara recordo perfectament l'antic teatre. A banda del que es vivia a casa, el context del barri també va jugar un paper fonamental. Per exemple, els meus veïns eren grans actors i actrius i es podria dir que l'entorn on vivíem estava replet d'*inputs* teatrals, artístics. Jo crec que Horta té una cosa, que potser no tenen altres barris: hi havia l'Ateneu, hi havia el Foment Hortenc, els Lluïsos i la Cooperativa, és a dir, a tot arreu es feia teatre. Era una tendència de barri que feia que la gent tingués un sentiment de pertinença a un col·lectiu social molt similar al del nucli familiar. Socialment crea compromís i trobo que educar en aquest

entorn és fantàstic, perquè surt d'una manera natural.

Creu que això té relació amb l'art que crea?

Sens dubte, la meua relació amb els ateneus i el teatre ha afectat la manera d'idear l'art que creó, la manera que tinc de veure les coses i tot això d'una manera inconscient, simplement per com he estat educada.

La pintura que fa la pensa per a nens?

La pintura que faig no és pensada per als nens, la penso per a adults. De fet, una bona il·lustració per a nens ha d'interessar també als adults. Sembla que als nens els hàgim de parlar d'una manera diferent i realment se'ls ha de tractar com a persones grans. Els nens ho entenen tot, i com que pinto nens que són de veritat, nens de guerra, nens en camps de refugiats, quan altres nens veuen aquestes fotos, són ells qui s'hi identifiquen d'una manera brutal. Per exemple, encara recordo un nen d'Ullastrell de 3 anys que em va dir: «La Carme pinta la guerra per fer la pau». Els nens ho entenen tot i pensem que no tenen la capacitat, però ells ho reben directament. Al cap i a la fi, una obra d'art l'acaba qui se la mira, perquè el mateix quadre pot evocar emocions molt diverses a diferents receptors, i precisament els nens fan unes interpretacions de l'art molt interessants.